

CEZA YARGILAMASINDA GÖREVSİZLİK KARARLARI VE BUNUN YARGILAMA SÜRELERİNE ETKİSİ

*(The Lack Of Jurisdiction In The Criminal Procedure And
Its Effect On The Period Of Trial)*

Doç. Dr. Mustafa TAŞKIN¹

ÖZ

Yargılama sürelerinin uzunluğu diğer ülkelerde olduğu gibi Ülkemizde de yargının önemli sorunlarından. Sürelerinin uzamasının değişik sebepleri bulunmaktadır. Sebeplerden birisi de ceza mahkemeleri arasındaki görev ihtilaflarıdır.

Çalışmada önce makul sürede yargılanma hakkı ve ceza mahkemeleriyle ilgili görev kuralları incelenecektir. Daha sonra da mahkemelerin verdiği görevsizlik kararları nedeniyle yargılama sürelerinde ne kadar zaman kaybının meydana geldiği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Bu amaçla İzmir 12. Ağır Ceza Mahkemesine (ACM) 2015 yılında gelen dosyalar üzerinde bir alan araştırması yapılmıştır. Savcılıktan gelen dosyalar ile asliye ceza mahkemeleri tarafından görevsizlikle gönderilen dosyalar belirlenmiş, sayıları incelenmiş, görevsizlik kararları verilerek gelen dosyalarda kaybedilen zaman hesaplanmıştır. Elde edilen sonuç Türkiye çapında ACM'nde görülmekte olan dosyalara yansıtılmıştır.

Görevsizlik kararları nedeniyle ciddi bir zaman kaybının meydana geldiği tespit edilmiş, sorunun çözümüne yönelik öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Makul Sürede Yargılanma Hakkı, Ceza Mahkemelerinde Görev, Görevsizlik Kararı, Görev Uyuşmazlığı, Yargılama Süresi, İddianamenin İadesi,

ABSTRACT

Length of the trial period, as it happened in other countries, is among the most important problems of the judiciary trial in our country. There are several reasons of the prolongation of trial period. One of these reasons is the conflict of jurisdiction concerning to mission between the

¹ İzmir Hakimi, mustafataskin30@hotmail.com

criminal courts.

In this study, right to a trial within a reasonable time and the rules concerning the task of criminal courts are examined first. Then, it is tried to set forth how much time is being lost in course of making a decision of the courts regarding lack of jurisdiction in the trial phase.

For this purpose, a limited field study has been conducted on the case files which came before 12th Heavy Penal Court of Izmir in 2015. Files sent by prosecution office and those sent by Assize Courts upon decision of lack of jurisdiction are identified and numbers thereof are examined. Time lost in files which came before the court upon decision of lack of jurisdiction is elaborated. This result is reflected to the pending files in Criminal Courts all over Turkey.

It is found out that significant amount of time is lost stemming from decisions of lack of jurisdiction and some suggestions are made intended for solution.

Keywords: Right to a trial within a reasonable time, Jurisdiction of the criminal courts, Decision of lack of jurisdiction, Dispute of jurisdiction, Duration of trial, decision to return the indictment.

GİRİŞ

Gerek çağdaş ülkelerde ve gerekse ülkemizde yargı sistemlerinin değişik sorunları bulunmaktadır. Mahkemelerdeki iş yükünün fazlalığı, hâkim ve savcı sayısının azlığı, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı gibi sorunların yanında yargılama süreleri de ayrı bir başlık teşkil etmektedir.

“Gecikmiş adâlet, adaletsizlik” olarak kabul edilmekte², yargılamanın uzamasının ve suç işleyen faile kısa süre içinde yaptırım uygulanmamasının, ceza adâlet sisteminin caydırıcılığını olumsuz yönde etkilediği, kişilerin uzun süre suç isnadı altında kaldığı, dosyaların zamanaşımına uğradığı, yargılama süreleri bağlamında dile getirilen sorunlardır.

Son yıllarda hemen her ülkede yargılama sürelerinin uzunluğu tartışma konusu yapılmaktadır. Özellikle AİHM'nin verdiği ihlal kararları, yargılama sürelerinin uzunluğu konusuna dikkatleri çekmiş ve hukukçuları yeni arayışlara yöneltmiştir³.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, tarafı olan devletlere, kendi adlî sis-

2 GÖZÜBÜYÜK Şeref/GÖLCÜKLÜ Feyyaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 4. Baskı, Ankara 2003, s. 284.

3 TAŞKIN Mustafa, “Fransız Ceza Hukukunda Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı Çözüm Yolları Bağlamında Yaptırım Sözleşmesi ve Müessesenin Türk Ceza Hukukunda Uygulanabilirliği”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Yıl 5, Sayı 41, Ocak 2010, s. 38. (Yaptırım Sözleşmesi)

temlerini, makul sürede yargılama hakkının gereklerini yerine getirecek şekilde düzenlemek bakımından pozitif bir yükümlülük getirmektedir⁴.

Türk yargı sisteminin en önemli sorunlarından birisinin de yargılama süresinin uzunluğu olduğu kabul edilmektedir. Konuyla ilgili AİHM Türkiye aleyhine sayısız ihlal kararı vermiştir⁵.

Elbette yargılama sürelerinin uzamasının değişik sebepleri bulunmaktadır. Her bir sebep kendi bağlamında değerlendirilmeli ve çözüm önerileri getirilmelidir.

Çalışmada ceza yargılamasında görev kurallarından ve görevsizlik kararlarından kaynaklanan yargılama sürelerinin uzaması irdelenecektir. Onun için önce makul sürede yargılanma hakkına, hakkın kapsamına, sürenin başlangıç ve bitiş tarihlerine, yargılama sürelerini uzatan sebeplere değinilecektir. Ardından da Ülkemizde asliye ceza mahkemeleri ve ACM'leri arasındaki görev kuralları, görevsizlik kararları, görevsizlik kararlarına karşı kanun yolları ve görev uyuşmazlığı konuları incelenecektir. Daha sonra da çalışmanın orijinal kısmını oluşturan alan araştırması sonuç ve çıktıları ortaya konulacaktır. Bu kapsamda İzmir 12. ACM'nde 2015 yılında açılan kamu davaları, bunlardan asliye ceza mahkemeleri tarafından verilen görevsizlik kararları üzerine gelen dosya sayıları, her bir dosyada kaybedilen zaman, zaman kaybını artıran etkenler, hangi suç türlerinde görevsizlik kararlarının verildiği ya da görev uyuşmazlıklarının çıktığı istatistiksel olarak ortaya konulmaya çalışılacaktır. Elde edilen çıktıların oranlamasının tüm ülke çapında asliye ceza ve ACM'leri bakımından referans olabileceği vurgulanacaktır. Sonunda da görev kuralları ve görevsizlik kararları ya da görev uyuşmazlıkları nedeniyle meydana gelen zaman kaybının asgari düzeye indirilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılması için öneriler ortaya konulacak ve tartışmaya açılacaktır.

I. MAKUL SÜREDE YARGILANMA HAKKI

A. Genel Olarak

Suç işleyen faile verilecek cezanın caydırıcı olabilmesi, suç işlendikten kısa bir zaman sonra cezanın uygulanabilmesine bağlıdır⁶. Ancak suç işlendikten sonra faile uygun bir zaman içinde yaptırım uygulanması maalesef çok defa mümkün olamamakta ve cezaların caydırıcılığı önemli ölçüde azalmaktadır. Hemen her ülkede yargılama sürelerinin uzunluğu önemli bir gündem maddesi durumundadır.

4 GÖZÜBÜYÜK/GÖLCÜKLÜ, s. 284.

5 TAŞKIN Mustafa, **Meslek Dışı (Halktan) Hâkimler**, Adâlet Yayınevi, Ankara, 2010, s. 214.

6 KUNTER/YENİSEY/NUHOĞLU. Ayrıca çabukluk ilkesinin gereklilikleri ve yararları için geniş bilgi için bkz. KUNTER Nurullah/YENİSEY Feridun/NUHOĞLU Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Bası, İstanbul 2008, s. 47 vd.

Ülkemizde de yargının en büyük sorunlarından birisinin geciken adâlet olduğu, yargılamaların yıllarca sürdüğü, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği⁷, birçok davanın zaman aşımına uğradığı ve pek çok suçun cezasız kaldığı⁸ dile getirilmektedir.

Yargılama sürelerinin kısaltılması önemli olmakla birlikte, ceza yargılamasının maddi hakikate ulaşma görevi de bulunmaktadır. Çabukluk uğruna maddi hakikatin araştırılmasından ödün verilemez. En iyi ceza yargılaması, çabukluk ve maddi gerçeğe ulaşma ilkesini bağdaştırabilen ceza yargılama sistemleridir. Ceza muhakemesinin “*çabuk sonuçlanmasından*” ve “*çabuk yargılamadan*” değil, “*mümkün olduğu kadar çabuk*” ve “*makul sürede yargılama*” ilkesinden söz edilmektedir⁹.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesinde sayılan haklardan birisi de makul sürede yargılanma hakkıdır. Yargılanan kişiler doğal olarak kısa süre içinde yargılamanın sonuçlanması beklentisi içindedir¹⁰. Anayasanın 141. maddesinin 4. fıkrasında da “*davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*” hükmüne yer verildiği görülür.

Yargılama işlemlerinin sürüncemede kalması, özellikle ceza davalarında suçlanan kişinin uzun süre davasının nasıl sonuçlanacağı endişesi ile yaşamasına neden olmaktadır. Âdil yargılama taahhüdünde bulunmuş Sözleşmeye taraf devletlerin, yargılamaların makul sürede gerçekleştirilmesine çare bulmaları kaçınılmaz bir zorunluluktur. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin tarafı olan devletler, kendi adlî sistemlerini, makul sürede yargılama hakkının gereklerine uygun şekilde kurmak ve işletmek bakımından pozitif yükümlülük altındadır¹¹.

B. Makul Sürenin Belirlenmesi

Makul sürede yargılanma, temel bir insan hakkı olarak kabul edildiğine göre, ceza yargılamasında makul sürenin ne zaman başlayacağını, ne zaman sona ereceğinin ve hangi sürenin makul kabul edileceğinin ortaya

7 Makul sürede yargılanma hakkı ceza muhakemesinin temel ilkeleri arasında sayılmakta, hukuk devleti ilkesinden çıktığı vurgulanmakta ve makul sürede yargılama yapılması halinde mahkemenin maddi gerçeğe ulaşma oranının daha yüksek olacağı belirtilmektedir. ÖZBEK Veli Özer/KANBUR Mehmet Nihat/DOĞAN Koray/BACAŞIZ Pınar/TEPE İlker, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara 2014, s. 64.

8 PAZARCI Emin, Adli Tatil Komedi, Takvim Gazetesi, 09.08.2011.

9 KUNTER/YENİŞEY/NUHOĞLU, s. 48. Ceza yargılamasıyla ilgili bir diğer hedef de ucuzluktur. Gerek birey ve gerekse devlet bakımından yargılamaların ucuzluğu önem arz etmektedir. Ancak burada da hakikati araştırma amacına zarar verilmemesi gerekir. KUNTER/YENİŞEY/NUHOĞLU, s. 48.

10 DOĞRU Osman/NALBANT Atilla, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli Kararlar**, 1. Cilt, Ankara 2012, s. 634.

11 GÖZÜBÜYÜK/GÖLCÜKLÜ, s. 284.

konulması gerekir.

Ceza yargılamasında makul sürenin başlangıcı, isnadın bildirilme tarihi¹², sonu ise yüksek mahkeme tarafından nihai hükmün kişiye bildirildiği tarihtir¹³. Belirtilen iki zaman dilimi arasında geçen süre, yargılama süresi olarak kabul edilmekte ve bu sürenin makul olması aranmaktadır.

Kabul etmek gerekir ki, ceza yargılamasına konu olan her olayın aynı süre içinde sonuçlandırılması ve her olay için geçerli olacak bir makul yargılama süresi belirlenmesi mümkün değildir. Ancak buna ilişkin bazı kriterler ortaya konulabilir.

AİHM, yargılama süresinin makul olup olmadığını, somut olayın özelliklerine göre değerlendirmektedir¹⁴. Bununla birlikte her davaya uygulanmak üzere konuya ilişkin dört önemli ölçüt kullanılmaktadır. Söz konusu ölçütler;

1. Sorunların karmaşıklığı,
2. Başvurucuların tutumu,
3. Yetkili makamların tutumu,
4. Dava konusunun önemidir¹⁵.

Yargılamadaki gecikmenin, kimden ve neden kaynaklandığı önem arzeder. Eğer davanın konusu karmaşık ise ya da başvurucudan kaynaklanan bazı nedenlerle yargılama uzamışsa, makul sürenin aşılması hoş görülebilir. Buna karşın kamu hizmetlerinin işleyişinden kaynaklanan ve makul kabul edilmeyen gecikmeler, hak ihlali olarak kabul edilmektedir.

Makul süreyi değerlendirirken AİHM'nin en çok önem verdiği konu, yetkili makamların tutumudur. Sadece Devlete atfedilen gecikmeler makul sürenin aşılması kabul edilmektedir. Devlet, bütün idarî ve adlî makamların sebep olduğu gecikmelerden sorumludur. Yargılamalarda rolü olan herkesin, gereksiz tüm gecikmeleri önlemek için tedbirler alması beklenir. Kanun yolu merciinin kararı bozması, makul sürenin işlenmesini

12 AİHM, isnadın başlangıcını, kendisine yöneltilen şüphe nedeniyle kişinin durumunun önemli ölçüde etkilenmesi halinde kişiye suç isnat edilmiştir. *Mlynek v. Austria, De Varga-Hirsch v. France*, İNCEOĞLU Sibel, **Âdil Yargılama Hakkı, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Avrupa Konseyi**, Ankara, 2013, s. 279.

13 VİTKAUSKAS Dovydas/DİKOV Grigoriy, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Âdil Yargılama Hakkının Korunması, Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitabı, Strasbourg 2012, s. 84; GÖZÜBÜYÜK/GÖLCÜKLÜ, s. 285; DOĞRU/NALBANT, s. 634; Bazı hallerde makul sürenin sonu kararın infazına kadar da devam edebilir. TEZCAN Durmuş/ERDEM Mustafa Ruhan/SANCAKTAR Oğuz, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, Ankara 2004, s. 200.

14 İNCEOĞLU, s. 280.

15 DOĞRU/NALBANT, s. 635; TEZCAN/ERDEM/SANCAKTAR, s. 199; VİTKAUSKAS/DİKOV, s. 84; GÖZÜBÜYÜK/GÖLCÜKLÜ, s. 286.

durduramaz ya da kesmez. Özellikle usûlî nedenlerle yapılan temyiz boz-maları, yetkili makamların tutumu kapsamında kabul edilir¹⁶.

Çalışmanın konusunu oluşturan ceza mahkemelerinin görevleriyle ilgili düzenlemelerden ve uygulamalardan kaynaklanan küçümsenemeyecek ve gözardı edilemeyecek zaman kayıpları söz konusudur. Görevsizlik kararları ya da görev uyuşmazlıklarından kaynaklanan zaman kayıpları nedeniyle makul yargılama sürelerinin uzaması, AİHM tarafından “*resmî makamların yürütümü*” kapsamında değerlendirilmekte ve ihlal nedeni olarak kabul edilmektedir. Zira AİHM, mahkeme ve savcılığın dahil olduğu bir görev çekişmesi nedeniyle yargılama süresinin uzamasını ihlal saymıştır¹⁷. Yine ilk derece mahkemesi ile istinaf mahkemesi arasında çıkan bir görev uyuşmazlığının Yargıtay tarafından çözümüne kadar geçen süreyi, resmi makamlara atfedilen gecikmeler kapsamında değerlendirilmiştir¹⁸. Benzer bir şekilde davanın ilk derece mahkemesinden temyiz mahkemesine gönderilmesindeki gecikmeler de resmi makamlara atfedilen gecikmeler olarak nitelendirilmiştir¹⁹. AİHM bir davanın bir mahkemenin başka bir mahkemeye havale edilmesini de resmi makamlara atfedilen gecikme kapsamında değerlendirmektedir²⁰.

Kanunda yer alan düzenlemelerden ya da yerleşmiş uygulamalardan kaynaklanan ceza mahkemeleri arasındaki görev uyuşmazlıkları sebebiyle meydana gelen gecikmeler, devletin makul sürede yargılama hakkını sağlamak adına, alması gereken tedbirleri almadığı, iyi bir sistem kurmadığı, dolayısıyla pozitif yükümlülüğünü yerine getirmediği anlamına gelmektedir. Görevden ve görev uyuşmazlıklarından kaynaklanan zaman kaybının ortadan kaldırılması ya da en aza indirilmesi, devletin pozitif yükümlülüğü altındadır.

Yargılamalarda, her dava konusu olay için geçerli olacak ve her ihtimali kapsayacak bir makul süre belirlenmesi mümkün değildir²¹. Bununla birlikte AİHM tarafından verilen kararlar birlikte değerlendirildiğinde, 3 yıldan fazla süren tek dereceli yargılamalar, 5 yıldan fazla süren iki dereceli yargılamalar ve 6 yıldan fazla süren üç dereceli yargılamaların makul süreyi aştığı kabul edilmektedir²².

16 İNCEOĞLU, s. 281, 282; DOĞRU/NALBANT, s. 635.

17 VİTKAUSKAS/DİKOV, *Simonavicius Litoanya Kararı*, s. 86.

18 VİTKAUSKAS/DİKOV, *Gheorghe Romanya kararı*, s. 86.

19 VİTKAUSKAS/DİKOV, *Martins Moreira*, s. 86.

20 İNCEOĞLU, *Foti and Others İtalya kararı*, s. 282; Svetlana Orlova Rusya kararı, p. 42-52, VİTKAUSKAS/DİKOV, s. 87.

21 GÖZÜBÜYÜK/GÖLCÜKLÜ, s. 285; İNCEOĞLU, s. 277.

22 VİTKAUSKAS/DİKOV, s. 84; Özellikle hızlı bir yargılamayı gerektiren özel durumların söz konusu olduğu hallerde AİHM 2 yıllık sürelerin dahi makul süreyi aştığına hükmetmektedir. Örneğin kişi tutuklu yargılanıyorsa bu durumda makul sürede yargılama için özel bir gayret sarf edilmesi gerekmektedir. İNCEOĞLU, s. 278.

C. Görev Kuralları ve Makul Süre İlişkisi

Hukuk sistemlerinde suç işleyen faile ceza verme yetkisi, bağımsız mahkemelere tanınmıştır. Mahkemelerin ceza verilebilmesi için belirli bir sürecin işletilmesi gerekir. Bu süreç içinde âdil bir yargılamayı sağlamaya yönelik faile ve mağdura bir kısım garantiler sağlanmıştır. Teorik olarak kulağa hoş gelen bu garantiler, aynı zamanda yargılama sürecinin uzamasına da neden olmaktadır²³. Halbuki yargı sistemleri, hem davaların hızlı şekilde sonuçlandırılmasını hem de adaletin gerçekleştirilmesini tesis edecek şekilde inşa edilmek durumundadır²⁴.

Makul sürede yargılama ilkesini etkileyen sebeplerden birisi de ceza muhakemesi hukukunda yer alan mahkemelerin görevleriyle ilgili düzenlemelerdir. Görev kurallarından veya görev uyuşmazlıklarından kaynaklanan zaman kayıpları nedeniyle makul yargılama sürelerinin uzaması, AİHM tarafından “*resmî makamların yürütümü*” kapsamında değerlendirilmekte ve ihlal nedeni sayılmaktadır. İşte burada ceza mahkemeleri arasındaki görev kurallarından ve görev uyuşmazlıklarından kaynaklanan zaman kaybının tespiti ve sorunun çözümü adına nelerin yapılması gerektiği ortaya konulmaya çalışılacaktır.

II. CEZA YARGILAMASINDA GÖREV

A. Genel Olarak

Kural olarak hâkimlerin yaptığı iş yargılama olup, nitelik itibariyle aynıdır. Ancak pratik ihtiyaçlar, her hâkimin her işi yapmamasını, aralarında bir iş bölümüne gidilmesini gerekli kılmıştır²⁵. Hangi nitelikte ve ağırlıktaki uyuşmazlıklara, hangi ceza mahkemelerinin bakacağıнын belirlenmesine, madde bakımından yetki (görev) denir²⁶. Başka bir ifadeyle, yargılanacak uyuşmazlıkların, suçun mahiyetine veya suç için öngörülen cezanın ağırlığına göre ilk derece mahkemeleri arasında bölüşülmesine görev denilmektedir²⁷.

23 TAŞKIN, *Yaptırım Sözleşmesi*, s. 43; TAŞKIN Mustafa, “Fransız ve Türk Hukukunda Suçunu Kabul Edenlerin Yargılanması”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Yıl 5, Sayı 44, Nisan 2010, s. 41.

24 İNCEOĞLU, s. 282.

25 ÖZTÜRK Bahri/ERDEM Mustafa Ruhan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 11. Baskı, Ankara 2007, s. 254.

26 ŞAHİN Cumhur, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 4. Baskı, Ankara 2013, s. 89; HAKERİ Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. Baskı, Ankara 2012, s. 166; Ülkemizde “görev” sözcüğü hem yargı yolu ilişkisi hem de aynı yargı yoluna mensup mahkemeler arasındaki “vazife” ilişkisini ifade etmek için kullanılır. YEŞİL Ufuk, *Türk Yargı Sisteminde Görev ve Hüküm Uyuşmazlıklarının Çözüm Usulü*, Uyuşmazlık Mahkemesi Yayınları, Ankara 2016, s. 126. Ancak bu çalışmada “görev” kavramıyla, adli yargı kolunda asliye ceza ve ACM’leri arasındaki iş dağılımı ifade edilecektir.

27 HAKERİ, s. 166; TOROSLU Nevzat/FEYZİOĞLU Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Ankara 2006, s. 56.

Aslında bütün hâkimlerin yaptığı iş aynı olup yapılan iş yargılamadır. Ancak pratik ihtiyaçlar her hâkimin her işi yapmamasını, bir iş bölümü yapılmasını gerekli kılmıştır. Kanunlarda görev kurallarına yer verilerek hangi mahkemenin hangi tür işlere bakacağı açıklanmıştır²⁸.

Her hâkim kendi görev alanı içinde kalan uyuşmazlıkları çözmek zorunda olup, başka yargıcın görevine giren uyuşmazlıklara bakamaz²⁹. Görev, mahkemelerle ilgili bir düzenleme olup, savcılar bakımından göreve ilişkin bir hüküm CMK'nda yer almaz ve savcıların görevsizlik kararı vermeleri söz konusu değildir³⁰.

Sanıklar için görevli mahkemede yargılanmak bir güvence teşkil eder³¹. Mahkemelerin görevlerinin kanunla belirlenmesi, doğal hâkimlik ilkesini de hayata geçiren bir araçtır. Zira ceza hukukunda suçta ve cezada kanunilik ilkesinin sağladığı güvence ne kadar önemli ise, ceza muhakemesi hukukunda suçun işlenmesinden önce kanunen görevlendirilmiş, yetki ve görevleri önceden belirlenmiş mahkemeler ve hâkimler tarafından yargılama yapılması da o kadar önemlidir³². Anayasada hiç kimsenin kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamayacağı, bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü mercilerin kurulamayacağı emredici şekilde düzenlenmiştir. Yine Anayasanın 142. maddesinde "Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir." hükmü yer almaktadır.

Anayasanın emredici hükmü gereğince mahkemelerinin görevlerinin kanunla belirleneceği kuralına, Ceza Muhakemesi Kanununun (CMK) 3. maddesinde de yer verilmiştir. Türk yargı sistemi içinde yer alan mahkemelerin görevleri ise 26/09/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri İle Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunda belirlenmiştir.

Mahkemelerin görevlerinin kanunla belirlenmesinin zorunlu tutulmasıyla, görev konusunun kamu düzenine ilişkin olduğu vurgulanmaktadır³³. Mahkemelerin görevinin kamu düzenine ilişkin olmasının bir sonucu olarak, tarafların karşılıklı anlaşma ile görevli mahkemeyi belir-

28 ÖZTÜRK/ERDEM, s. 254.

29 YURTCAN Erdener, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, Cilt I, 7. Baskı, İstanbul 2015, s. 42.

30 ÖZTÜRK/ERDEM, s. 255.

31 UĞUR Hüsamettin, "Ceza Yargılaması ve Özel Ceza Yasalarına Göre Mahkemelerin Görevleri", **TBB Dergisi**, Sayı 87, Yıl 2010, s. 366.

32 HAKERİ, s. 38.

33 ŞAHİN, s. 89; TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 59; Kural olarak mahkemelerin görevlerinin kanunla belirlenmesi öngörülmüş iken, bazı mahkemelerin (Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, Uyuşmazlık Mahkemesi) görevleri doğrudan Anayasa tarafından belirlenmiştir. YEŞİL, s. 7.

lemeleri mümkün olmadığı gibi³⁴ görev konusunda taraflar açısından kazanılmış hak da doğmaz³⁵.

B. Ceza Mahkemelerinin Görevi

Türk yargı sisteminde ceza mahkemeleri, asliye ceza mahkemeleri, ağır ceza mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan diğer ceza mahkemelerinden oluşmaktadır³⁶.

5235 sayılı Kanununun 11. maddesine göre asliye ceza mahkemesinin görevi, kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, sulh ceza hâkimliği ve ACM'nin görevleri dışında kalan dava ve işlerdir.

ACM'nin görevi ise 5235 sayılı Kanununun 12. maddede sayılmıştır. Buna göre ACM'leri, ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili yargılamaları yapmakla görevlidir. Bu kriterin dışında bazı suçlar da sayılmak suretiyle ACM'nin görev alanına dahil edilmiştir. Sayılan bu suçlar; yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmî belgede sahtecilik (m. 204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161), Türk Ceza Kanununun (TCK) İkinci Kitap Dördüncü Kısımının Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (318, 319, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç) ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun kapsamına giren suçlar dolayısıyla açılan davalar³⁷. Görüldüğü gibi ACM'nin görevi iki ayrı kritere göre belirlenmiştir.

34 YEŞİL, s. 8.

35 Uyuşmazlık Mahkemesinin 01.07.2004 tarihli, 2004/12 E - 33 K sayılı kararı, 29.11.2004 tarih ve 25655 sayılı Resmi Gazete.

36 Daha önce sulh ceza mahkemeleri de ceza mahkemesi olarak görev yapmakta iken 18/06/2014 tarihli ve 6545 sayılı kanunla sulh ceza hâkimliklerine dönüştürülmüş ve sadece koruma tedbiri kararları ve kanunda sayılan bazı kararları vermekle görevlendirilmiştir. Özel kanunlarla kurulan ceza mahkemeleri ise fikri ve sınai haklar ceza mahkemeleri, çocuk ceza mahkemeleri, çocuk ağır ceza mahkemeleri, icra ceza mahkemeleri ve infaz hakimliği olara sıralanabilir.

37 Özel kanunlarda mahkemelerin görevleriyle ilgili yer alan düzenlemelere yönelik daha geniş bilgi için bkz. Uğur, s. 375 vd; 5235 sayılı Kanununun 12. maddesinin ilk haline göre ACM'leri, "*Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla görevli*" idi. Ancak 31.03.2005 tarihli ve 5328 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 10. maddesi uyarınca ACM'nin görev alanına bazı suçlar eklenmiştir. Buna göre, "*Kanunların ayrıca görevli kıldığı hâller saklı kalmak üzere, TCK'nda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmi belgede sahtecilik (m. 204), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmakla ACM'leri görevlidir.*" ACM'nin görev alanı ile ilgili bir değişiklik de 11.05.2005 tarih ve 11.05.2005 tarihli ve 5348 sayılı Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 3. maddesi ile yapılmıştır. Bu değişiklik ile ACM'nin görev alanı, resmi belgede sahtecilik suçları bakımından daraltılmıştır. Daha önceden ACM'leri, resmi belgede sahtecilik suçunun düzenlendiği TCK'nın 204. maddesinin tüm fıkraları bakımından görevli iken, yapılan değişiklikte sadece 204. maddenin ikinci fıkrası bakımından görevli olacağı belirtilmiştir. Diğer fıkralar ACM'nin görev alanından çıkarılmıştır. ÇOLAK Haluk/TAŞKIN Mustafa, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, Seçkin

Birisi ceza miktarı, diğeri ise sayılan suçlardır³⁸.

Mahkemelerin görevlerinin belirlenmesinde, ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler dikkate alınmaksızın kanunda yer alan suçun cezasının üst sınırı göz önünde bulundurulur³⁹.

ACM'nin görevlerinin belirlenmesinde karma sistemin benimsenmiş olması bazı sorunlara yol açmaktadır. Asliye ceza mahkemelerinde iş yoğunluğunu azaltmak amacıyla bazı suçlar sayma yoluyla ACM'nin görevine dâhil edilmiştir. Ancak bu durum uygulamada görev uyuşmazlıklarına neden olabileceği gibi uzmanlaşmayı da engelleyebilmektedir. Örneğin sahtecilik suçunun düzenlendiği TCK'nun 204. maddesinin 1. fıkrası asliye cezalı bir suç iken, 2. fıkrası ağır cezalı suç kabul edilmiştir⁴⁰. Yine TCK'nun 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçları asliye ceza mahkemesi tarafından yargılanırken, 158. maddesinde düzenlenen nitelikli dolandırıcılık suçları ACM tarafından sonuçlandırılmaktadır. Görevle ilgili sistemin belirtilen şekilde kurulması nedeniyle, sıkça görev uyuşmazlıkları çıkabilmekte ve yargılamalarda zaman kaybına yol açmaktadır.

C. Görevsizlik Kararları ve Görev Uyuşmazlıkları

CMK'nda her mahkemenin sadece kendi görev alanında kalan suçlara bakabileceği, yargılama konusu suçun görev alanında olmadığı tespit edilmesi halinde görevsizlik kararı verilerek, dosyanın görevli mahkemeye gönderileceği düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemenin uygulamadaki işleyişine göz atmak gerekirse, aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır.

Bir suç işlendiğinde, savcılık derhal harekete geçer ve soruşturma başlatır. Soruşturma sonunda kamu davası açmak için yeterli delil elde ederse kamu davası açar⁴¹. CMK'nun 170. maddesinin 3. fıkrası uyarınca kamu davasının görevli mahkemede açılması gerekir. Ancak bazen değişik nedenlerle görevli olmayan mahkemede dava açılabilmektedir.

Davanın asliye ceza mahkemesine açıldığı varsayılın. İddianame asli-

Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2007, s. 115.

38 KÜNTER/YENİSEY/NUHOĞLU, s. 181; Şahin'e göre ACM'nin görevleriyle ilgili üç kriter söz konusudur. 1- Kanunların ayrıca görevli kıldığı haller. 2- Her türlü müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar. 3- Liste halinde sayılan suçlar. ŞAHİN, s. 90; Yurtcan ise 1- Niteliksel Ölçüt, 2- Niceliksel Ölçüt ve 3- Karma Ölçüt olmak üzere sınıflandırmaktadır. YURTCAN, s. 44; Centel-Zafer'e göre ise 1- Nitelik Ölçütü, 2- Nicelik Ölçütü, 3- Mahkemenin Yapısı Ölçütü 4- Karma Ölçüt olmak üzere dört ölçüte göre mahkemelerin görevlerinin belirlendiğini, Türk hukuk sisteminde karma ölçütünün esas alındığını belirtmektedir. CENTEL Nur/ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 11. Baskı, İstanbul 2014, s. 533.

39 ŞAHİN, s. 91.

40 ŞAHİN, s. 92.

41 Aksi durumda kovuşturmayaya yer olmadığı kararı vermektedir.

ye ceza mahkemeleri tevzi bürosuna gönderilmekte, buradan sıradaki asliye ceza mahkemesine dosya tevzi ve teslim edilmektedir. CMK'nun 174. maddesine göre iddianameyi alan asliye ceza mahkemesi, 15 gün içinde iddianameyi inceler, şayet bir eksiklik söz konusu ise iddianameyi iade eder. Aksi halde iddianameyi kabul ederek tensip zaptı düzenler.

Bazen kamu davasının görevli olmayan mahkemeye açıldığı kolayca anlaşılabilir. Bu durumda tensiben görevsizlik kararı verilebilir. Bazı hallerde ise ilk bakışta mahkemenin görevsiz olduğu anlaşılabilir. Bir süre yargılama yapıldıktan sonra mahkemenin görevli olmadığı anlaşılabilir. Yargılamanın geldiği aşamada görevsizlik kararı verilerek dosya görevli mahkemeye gönderilir. Hâkim ve mahkeme, savcının olayı nitelemesiyle bağlı değildir, yapılan nitelemeyi doğru bulmuyorsa, görevsizlik kararı vererek görevli mahkemeye dosyayı gönderebilir⁴².

Asliye ceza mahkemesi tarafından görevsizlik kararı verilmesi halinde, kararın kesinleşmesinin beklenmesi gerekir. Zira görevsizlik kararları, itiraz kanun yoluna tabidir⁴³.

Tarafların görevsizlik kararına itiraz etmesi mümkün olup, itiraz hakkının kullanılabilmesi için görevsizlik kararının taraflara tefhim ya da tebliğ edilmesi gerekir. Süresi içinde itiraz edilmezse ya da itiraz edilir ve itiraz mercii tarafından itiraz ret edilirse görevsizlik kararı kesinleşir ve dosya görevli olduğu düşünülen ACM tevzi bürosuna gönderilir. Tevzi bürosundan ilgili ACM'ne dosya gönderilir. Görevsizlikle dosya kendisine gelen ACM, dosyayı esasına kaydeder, tensip zaptı düzenleyerek yargılamaya başlar.

Bazen ACM görevsizlikle kendisine gelen dosya için, karşı görevsizlik kararı da verebilmektedir. Karşı görevsizlik kararı verilmesi halinde olumsuz görev uyuşmazlığı çıkmakta ve uyuşmazlığın çözümü için dosya Yargıtay 5. Ceza Dairesine gönderilmektedir.

Olumsuz görev uyuşmazlığından söz edebilmek için, verilen her iki görevsizlik kararının kesinleşmiş olması gerekir⁴⁴ ki, bu uzun bir zaman

42 SOYASLAN Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Ankara 2014, s. 212.

43 HAKERİ, s. 184; CENTEL/ZAFER, s. 536; Görevsizlik kararlarına karşı itiraz yolu, sadece adli yargı organları arasındaki görevsizlik kararları için geçerlidir. Diğer yargı organları, örneğin adli yargı ile idari yargı ya da askeri yargı organları arasındaki görev uyuşmazlıklarından dolayı verilen görevsizlik kararlarına karşı itiraz yoluna değil temyiz yoluna gidilebilir. ÇOLAK/TAŞKIN, s. 125; Yargı kolları arasındaki görev uyuşmazlıkları uyuşmazlık mahkemesi tarafından çözülür. YEŞİL, s. 73.

Taraflardan birisinin mahkemenin görevsiz olduğunu ileri sürmesi ve mahkemenin bu talebi ret ederek görevli olduğuna karar vermesi halinde, verilen karara bu karşı itiraz yolu öngörülmemiştir. Bu konu temyiz incelemesi sırasında gözden geçirilecektir. CENTEL/ZAFER, s. 537.

44 TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 61.

anlamına gelmektedir. Zira asliye ceza mahkemesi görevsizlik kararı verdiğinde, kararı tefhim veya tebliğ edecek, itiraz olursa nöbetçi ACM'ne gönderecek, nöbetçi ACM itirazı ret edecek ve karar kesinleşecek, dosya ACM'ne gelecek, ACM de görevsizlik kararı verecek, tefhim veya tebliğ sağlanacak, itiraz olursa numara itibarıyla kendisini takip eden ACM'ne dosya gönderilecek, mercii itirazı ret edecek ve karşı görevsizlik kararı da kesinleşecek, bunun üzerine dosya Yargıtay 5. Ceza Dairesine gönderilecektir⁴⁵.

Yargıtay 5. Ceza Dairesi ya asliye ceza mahkemesinin ya da ACM'nin görevli olduğunu belirleyerek dosyayı kendisine gönderen mahkemeye (olayımızda ACM'ne) iade edecektir. Dosyayı alan ACM, asliye ceza mahkemesi görevli kılınmışsa, yeni bir esas numarası vermeksizin, bir üst yazı ile dosyayı asliye ceza mahkemesine gönderecektir. ACM görevli kılınmışsa, gelen dosyaya ACM'nce yeni bir esas numarası verilmekte ve tenzip yapılarak yargılamaya başlanmaktadır.

Görevsiz mahkemece karar verilmesi, CMK'nun 289. maddesinin 1. fıkrasının (d) bendi hükmü gereğince, kesin hukuka aykırılık sebebi olup, mutlak bozma nedenidir. Görevle ilgili bozma kararlarına direnilemez⁴⁶. Görev hususu kovuşturmanın her aşamasında mahkemelerce resen araştırılır, süre sınırı yoktur, yargılama bitinceye kadar taraflar ileri sürebilirler⁴⁷. CMK'nun 2. maddesine göre kovuşturma evresi, iddianamenin kabulü ile başlar.

Görevsizlik kararları en erken iddianamenin kabul edilmesinden sonra verilebilir. En geç ise, mahkemece hükmün verilmesinden önce görevsizlik kararı verilebilir. Hüküm verildikten sonra artık görevsizlik kararı verilemez. CMK'nun 4. maddesini 1. fıkrasında sözü edilen "kovuşturma" kavramı, dar anlamda kovuşturmadır. Mahkeme kararını verdikten sonra, kanun yolu aşamasında kesinleşmeye kadar "kovuşturma evresi" devam etmektedir. Mahkeme ancak davaya devam ettiği dönemde görev konusunda bir karar verebilir, davadan el çektikten sonra, dosya kanun yolu aşamasında iken –her ne kadar kovuşturma evresi devam etmekte ise de- görevsizlik kararı verilemeyecektir⁴⁸.

İddianamenin kabulünden önce görevsizlik kararı verilemeyeceği gibi,

45 Burada ACM'nin verdiği karşı görevsizlik kararlarına karşı itiraz süreci uygulamada pek işletilmemektedir. Bazı mahkemeler dosyayı itiraz incelemesinden geçirirken, bazıları doğrudan Yargıtaya göndermektedir. Ancak kural olarak ACM nin verdiği karşı görevsizlik kararı da itiraza kanun yoluna tabi olup kesinleşmesi gerekmektedir.

46 YEŞİL, s. 10.

47 HAKERİ, s. 166, 173.

48 ŞAHİN, s. 92.

görevsizlik nedeniyle de iddianamenin iadesi mümkün değildir⁴⁹. Yargıtay 5. Ceza Dairesi de birçok kararında, olumsuz görev uyuşmazlığının giderilmesi sorununun, iddianamenin iadesi yoluyla değil, görev uyuşmazlığının giderilmesi yoluyla çözülmesi gerektiğini belirtmiştir⁵⁰. Görev uyuşmazlıkları, merci tayini adı verilen yolla⁵¹ ortak yüksek görevli mahkeme olan Yargıtay 5. Ceza Dairesi tarafından çözüme bağlanmaktadır⁵².

Görevsizlik kararının, ancak iddianamenin kabul edilmesinden sonra verilebilmesi, bazı soruları da beraberinde getirmektedir. ACM'nde açılması gereken bir dava, asliye ceza mahkemesinde açıldığında, asliye ceza mahkemesi görevle ilgili yanlışlığı görse dahi, açıklanan sebeplerle iddianamenin iadesine karar verememektedir. Önce iddianameyi kabul etmekte ve devamla görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli mahkemeye göndermektedir. Bu şekilde gelişen uygulama, hem savcılık hem de mahkeme bakımından lehe bir durum olarak görülür. Zira Cumhuriyet savcısı iddianamesini mahkemeye göndermiş olmakta, mahkeme de gelen kamu davasında aynı gün iddianameyi kabul ederek görevsizlik kararı vermektedir ve bir iş çıkartmış olmaktadır.

Hâlbuki mahkeme, iddianamenin gelmesiyle birlikte görevsiz olduğunu anladığında, iddianameyi görev yönünde iade edebilse, savcı da kamu davasının açılacağı mahkeme adını değiştirerek, o mahkemeye iddianameyi gönderebilse, süreç azami birkaç günü alacak iken, görevsizlik kararı devreye girdiğinde, çok daha uzun bir zaman kaybı yaşanmaktadır.

Ortaya çıkan bir diğer sorun da, görevsiz mahkemeye açılan kamu davasında mahkemenin, görevsizlik kararı vermeden önce iddianameyi kabul etmiş olması sebebiyle, görevli mahkemenin CMK'nun 174. maddesinde belirtilen eksiklikler sebebiyle iddianameyi iade edememesidir.

D. Görevsizlik Kararı Verilemeyecek Haller

Kural olarak gerek asliye ceza mahkemesi ve gerekse ACM kovuşturmanın her aşamasında görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli olduğunu düşündüğü diğer mahkemeye gönderebilir. Ancak bunun iki önemli istisnası vardır.

Birinci istisna, usul ekonomisinin bir gereği olarak ve sanık hakları bakımından bir teminatsızlık oluşturmayacak şekilde CMK'nun 6. mad-

49 ŞAHİN, s. 93.

50 Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 03.10.2006 tarihli ve 2006/9148 E ve 2006/7522 K sayılı kararı;

51 ÖZTÜRK/ERDEM, s. 256.

52 Aslında ortak yüksek görevli mahkeme 5235 sayılı Kanununun 37. maddesinin 1. fıkrasının 2. nolu bendi uyarınca Bölge Adliye Mahkemeleridir. TOROSLU/FEYZİOĞLU, s. 56.

desinde öngörülmüştür⁵³. Söz konusu düzenlemeye göre duruşmada⁵⁴ suçun hukukî niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez.

Hükmün uygulanabilmesi için mahkemenin ACM olması ve görevsizliğin duruşmada suçun hukuki niteliğinin değişmesinden dolayı gündeme gelmesi gerekir. Aynı durum asliye ceza mahkemesinde meydana gelirse, asliye ceza mahkemesi görevsizlik kararı verip dosyayı ACM'ne gönderebilecektir. Yine iddianamenin kabulünden sonra ancak duruşma başlamadan önce ACM görevsizlik kararı vererek dosyayı asliye ceza mahkemesine gönderebilir⁵⁵. Duruşmanın başlamasından⁵⁶ itibaren ACM artık görevsizlik kararı veremez. İstisna sayesinde, bir yandan yargılama sürelerinin uzaması önlenmekte, bir yandan da failin daha teminâtlı olan ACM'nde yargılanması sağlanmaktadır⁵⁷. Örneğin öldürmeye teşebbüsten ACM'nde açılan kamu davasında, duruşma sırasında suçun yaralama olduğu ve yaralama suçunun da asliye ceza mahkemesinin görev alanına girdiği anlaşılrsa dahi ACM görevsizlik kararı veremeyecek ve yargılamaya devam ederek yaralamadan hüküm kuracaktır⁵⁸.

Görev kuralının ikinci istisnası ise hukukî ve fiilî irtibat (bağlantı) nedeniyle, ayrı mahkemelerin görevine giren iki dosyanın, yüksek görevli mahkemede birleştirilmesi halidir⁵⁹. Bu durumda, kural olarak asliye ceza mahkemesinin görev alanına giren bir suç, ACM'nde görülecektir⁶⁰. İki istisnai hal haricinde, görevli olmayan mahkemede yargılama yapılamaz, şayet yapılırsa, kesin hukuka aykırılık sebebidir.

E. Görevsiz Mahkemece Yapılan İşlemler

Mahkemelerin görevleri kanunla açık olarak belirlenmiş olmasına rağmen, bazen mahkemeler, önüne gelen işin kendi görev alanı içinde olmadığını fark etmeyebilir ya da suçun vasıf ve mahiyetinin zaman içinde değişmesi nedeniyle bir kısım yargılama faaliyetlerini gerçekleştirebilir. Bir süre yargılama yaptıktan sonra görevsizlik kararı verilmesi halinde, görevsiz mahkemece yapılan yargılama işlemlerinin yenilenip yenilenme-

53 ŞAHİN, s. 98.

54 CMK'nun 6. maddesinde 5560 sayılı Kanunla değişiklik yapılmıştır. Önceki metin "iddianamenin kabulünden sonra yargılamanın alt dereceli mahkemeye ait olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı verilemez" şeklindedir. Maddenin yeni halinde "iddianamenin kabulü" ifadesi "duruşmada" olarak değiştirilmiştir. Bu değişikliğin amacı ve diğer detaylar için bkz. ÇOLAK/TAŞKIN, s. 127.

55 YURTCAN s. 62; CENTEL/ZAFER, s. 535.

56 Duruşmanın başlaması CMK'nun 191. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre duruşma, yoklama yapılması ve iddianamenin kabulüne dair kararı okunması ile başlar.

57 SOYASLAN, s. 211.

58 YURTCAN s. 61.

59 YURTCAN s. 79.

60 CENTEL/ZAFER, s. 535.

yeceği önem arz etmektedir.

CMK'nun yürürlüğe girmesinden önce görevsiz mahkeme tarafından yapılan yargılama faaliyetlerinin, görevli mahkemece nasıl değerlendirileceği konusu belirsizdi. Ağırlıklı olarak görevsiz mahkeme tarafından yapılan yargılama işlemlerinin geçersiz olduğu kabul edilmekteydi. CMK ile görevsiz mahkemece yapılan yargılama işlemlerinin geçersiz olduğu, görevli mahkeme tarafından yenilenmesi gerektiği açıkça hükme bağlanarak bu konudaki belirsizlik giderilmiştir.

Getirilen yeni düzenlemenin yargılamayı bir miktar uzatması söz konusu ise de, kişilerin görevli mahkemede yargılanmaları ve her türlü usul işleminin görevli mahkeme tarafından yapılması adil yargılanma hakkı ve vasıtasızlık ilkeleri bakımından gerekli görülmektedir. Çünkü mahkeme, ancak önüne getirilmiş ve tartışılmış delillere dayanarak hüküm verebilir⁶¹. Bu bağlamda örneğin asliye ceza mahkemesi bir dosya ile ilgili olarak müşteki ve tanıkları dinledikten, keşif yaptıktan ve sanığın savunmasını aldıktan sonra görevsizlik kararı vererek dosyayı ACM'ne göndermişse, ACM sayılan yargılama işlemlerini yeniden tekrarlamak zorundadır. CMK'nun 7. maddesinde, yenilenmesi mümkün olmayanlar dışında, görevli olmayan hâkim veya mahkemece yapılan işlemlerin hükümsüz olduğu belirtilmiştir.

Ancak bazı işlemlerin yenide yapılması mümkün olmayabilir. Örneğin görevsiz mahkemece dinlenmiş olan tanığın, sonradan vefat etmesi halinde, artık tanık ifadesi yeniden alınamayacaktır. Yine otopsi yapılmışsa bunun tekrarlanmasına gerek olmayıp görevsiz mahkeme tarafından yapılanlarla yetinilecektir. Görevli olmayan mahkeme tarafından yapılan ve görevli mahkemece yenilenmesi mümkün olmayan yargılama işlemleri, görevli mahkeme tarafından yapılmış gibi hükme esas alınabilir. Bu işlemler bakımından görevli mahkemece yapılanlarla, görevli olmayan mahkemece yapılmış ve yenilenmeyen işlemler arasında nitelik bakımından fark yoktur⁶².

Yine görevsiz mahkeme tarafından doğrudan yapılmayan, dolaylı olarak gerçekleştirilen işlemler de geçerli olmalıdır. Örneğin görevli olmayan mahkemece, başka bir yerdeki sanık, müşteki ya da tanığın beyanının talimatla o yer mahkemesi tarafından aldırılmış olması halinde, görevli mahkeme de söz konusu işlemi aynı usulle, yani talimat yoluyla yapacak ise, bunların da yenilenmesine gerek olmamalıdır⁶³.

61 ŞAHİN, s. 101.

62 ÇOLAK/TAŞKIN, s. 130.

63 ŞAHİN, s. 102.

III. GÖREVSİZLİK KARARLARINDAN KAYNAKLANAN ZAMAN KAYBI

Yukarıda makul sürede yargılanma hakkı, makul sürenin belirlenmesi ve görev kuraları ile makul sürede yargılanma hakkı arasındaki ilişki açıklanmıştır. Ardından da asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri arasındaki görev kuralları, görevsizlik kararları ve görev uyuşmazlıkları ortaya konulmuştur. Burada ise asliye ceza mahkemeleri ve ACM bünyesindeki yargılamalarda, görevsizlik kararlarından kaynaklanan zaman kaybı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

A. Kaybedilen Zaman Aralığının Belirlenmesi

Öncelikle görevsizlik kararları sebebiyle kaybedilen sürenin başlangıç ve bitiş tarihlerinin hangi tarihler olacağıın belirlenmesi gerekir.

Kaybedilen zamanın başlangıcı olarak, savcılık tarafından iddianamenin düzenlendiği tarih belirlenebilirdi. Ancak bunun sağlıklı olmayacağı düşünülmüştür. Zira savcı tarafından iddianame hazırlandıktan sonra, onaylanmak üzere bir süre başsavcı vekillerinin önünde bekleyebilmektedir. İş yoğunluğuna göre başsavcı vekilinin onaylama süresi değişebilmektedir. Bu nedenle başlangıç tarihi olarak iddianamenin düzenlendiği tarih alınmamıştır.

İddianame onaylandıktan sonra tevzi bürosuna gönderilmektedir. İddianamenin tevzi bürosuna geldiği tarih sürenin başlangıcı kabul edilebilirdi. Ancak bu da uygun görülmemiştir. Zira uygulamada dosyanın tevzi bürosundan mahkemeye intikal ettirilmesinde kısa da olsa bir süre bekleme söz konusu olabilmektedir. Belirtilen bekleme süresinin dosyadan dosyaya değişiklikler arzedebileceği düşüncesiyle, iddianamenin tevzi bürosuna geldiği tarih de kaybedilen zamanın başlangıç tarihi olarak belirlenmemiştir.

Kaybedilen süreyi, iddianamenin kabulü tarihinden itibaren başlatmak da uygun görülmemiştir. Zira asliye ceza mahkemesine getirilen iddianame için mahkemenin, CMK'nun 174/1 hükmü uyarınca iddianamenin iadesi ya da kabulü için 15 günlük inceleme süresi başlamakta, 15 gün içinde ya iddianame iade edilmekte ya da kabul edilmektedir. İş yoğunluğuna göre bazı mahkemeler incelemeyi 1-2 gün içinde yaparken, bazıları daha uzun sürede yapabilmektedir. Bu nedenle kaybedilen zamanın hesaplanmasında iddianamenin kabulü tarihinin, başlangıç olarak kabul edilmesi uygun değildir.

Kaybedilen zamanın net olarak belirlenebilmesi için en uygun zamanın, asliye ceza mahkemesi tarafından tensibin yapıldığı tarih olduğu ka-

naatine varılmıştır.

Sürenin sona ereceği tarihi ise, görev uyuşmazlıklarının çözümünü müteakip, görevli ACM tarafından tensibin yapıldığı tarih belirlenmiştir. İki mahkemenin tensip tarihleri arasında geçen süreyi, görevsizlik kararları sebebiyle meydana gelen kayıp zaman olarak belirlemenin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

B. 2015 Yılında İzmir 12. Ağır Ceza Mahkemesine Gelen Dosyaların Analizi

Görevsizlik kararlarının yargılama sürelerine etkisi, bir alan araştırması sadedinde, İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında, asliye ceza mahkemeleri tarafından verilen görevsizlik kararı üzerine gelen dosyalar incelenmek suretiyle belirlenmeye çalışılmıştır.

İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında gelen toplam dosya sayısı 368'dir. Dosyaların en önemli kısmını, İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından iddianame ile açılan kamu davaları oluşturmaktadır. Az sayıda dosya avukatların işlediği suçlardan dolayı, bir başka ACM tarafından verilen son soruşturma kararları uyarınca gelen dosyalar, bazı dosyalar ise yetkisizlik kararları ile başka yer mahkemelerinden gelen dosyalardan oluşmaktadır. Az sayıda dosya ise Yargıtaydan tamamen ya da kısmen bozularak gelen ve yeni esasa kaydedilen dosyalardır.

Bunların dışında önemli sayıda dosyanın da İzmir asliye ceza mahkemelerinde açılan davalarda, bu mahkemelerce görevsizlik kararı verilmesi üzerine gelen dosyalar olduğu görülür.

İzmir 12. ACM'ne 01.01.2015 ila 31.12.2015 tarihleri arasında gelen toplam 368 dosyadan, 73 adedi, asliye ceza mahkemeleri tarafından verilen görevsizlik kararı sonucu gelen dosyalardır. Yüzdeye vurmak gerekirse, gelen her 100 dosyadan 19,83'ü -yaklaşık %20- görevsizlikle gelmiştir.

Türkiye çapında, 2014 yılında, tüm ACM'nde bulunan dosya sayısı 179.222'dir⁶⁴. Bu veri esas alınarak, İzmir 12. ACM'ne, asliye ceza mahkemelerinden görevsizlikle gelen dosya oranı (%20), Türkiye geneline uygulandığında, yaklaşık olarak 35.540 dosyanın görevsizlik kararı verilerek ACM'ne gönderildiği söylenebilir⁶⁵. Görevsizlik kararları sebebiyle mey-

⁶⁴ http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2014/28.pdf ET: 12.02.2015.

⁶⁵ Elbette İzmir 12. ACM'ne görevsizlik kararı verilerek gönderilen dosyaların, gelen tüm dosyalara oranı, Türkiye'de ki tüm ACM'ne birebir uyarlanamaz. Ancak tespit edilen oran, yaklaşık olarak diğer ACM'leri için de geçerli kabul edilebilir. Burada amaç görev uyuşmazlıkları sebebiyle küçümsenemeyecek ve gözardı edilemeyecek nitelikte bir zaman kaybının yaşandığının tespit edilebilmesidir. Açıklanan verilerin, yargılamaalarda görev uyuşmazlıkları sebebiyle kaybedilen zamana yönelik yaklaşık bir analiz ortaya koymaktadır.

dana gelen zaman kaybına yönelik burada yapılan tespitlerin, Türkiye geneline yaklaşık 35.540 ACM dosyası için de yaklaşık oranlarla geçerli olabileceği değerlendirilmektedir.

C. Görevsizlik Kararlarından Kaynaklanan Zaman Kaybı

1. Kaybedilen Ortalama Zaman

Görevsizlik kararı veren mahkemenin tensip tarihi ile görevli mahkemenin tensip tarihi arasında geçen süre, görevsizlik kararları sebebiyle meydana gelen zaman kaybını vermektedir. Buna göre 2015 yılında İzmir 12. ACM'ne asliye ceza mahkemeleri tarafından verilen görevsizlik kararı üzerine gelen 73 dosyanın her birisinin, asliye ceza mahkemesi tensip tarihi ile 12. ACM'nin tensip tarihi arasındaki süreler hesaplanmıştır. Sürelerin en kısasınının 13, en uzununun ise 1684 gün olduğu görülmüştür.

Her bir dosya için iki tensip arası geçen süreler hesaplanmış, toplanmış ve dosya sayısı olan 73'e bölünmüştür. Bölümden elde edilen sonuç, 215,58 gündür. Yani İzmir asliye ceza mahkemeleri tarafından görevsizlikle İzmir 12. ACM'ne gönderilen 73 dosyada ortalama 215 gün zaman kaybı yaşanmıştır.

Sadece 73 dosya için söz konusu zaman kaybı yaşansa, görmezden gelinemez. Ancak belirtilen zaman kaybı asliye ceza mahkemelerinden görevsizlikle ACM'ne gönderilen her dosyada yaşanmaktadır. 73 sayısı 2015 yılında gelen toplam dosyanın yaklaşık % 20'sidir. Her beş dosyadan birisi görevsizlikle gelmekte ve yukarıda belirtilen 215 günlük zaman kaybedilmektedir.

Uzun yargılama süreleri sebebiyle zaten eleştirilmekte olan Türk yargı sisteminin, görevsizlik kararlarından kaynaklı zaman kaybını azaltması ve sorunu çözmesi, ya görevsizlik kararları nedeniyle kaybedilen sürenin kısaltılması ya da görevsizlik kararlarının verilmesine neden olan sorunların ortadan kaldırılması veya azaltılması gerekmektedir.

2. Görevsizlik Kararına İtiraz Halinde Kaybedilen İlave Zaman

Asliye ceza mahkemesi tarafından görevsizlik kararı verildiğinde, dosya derhal ACM'ne gönderilememektedir. Zira görevsizlik kararları itiraz kanun yoluna tabidir. Hakkın kısıtlanmaması için, verilen görevsizlik kararlarının taraflara ya tefhimi ya da tebliği gerekmektedir. Tefhim ya da tebliğ tarihinden itibaren yedi gün içinde görevsizlik kararlarına karşı nöbetçi ACM'ne itiraz edilmektedir. Yedi günlük süre içinde itiraz edilmemesi ya da itirazın nöbetçi ACM tarafından ret edilmesi halinde, görevsizlik kararı kesinleşmekte ve ACM tevzi bürosuna gönderilmektedir. Oradan da ilgili ACM'ne gönderilmektedir.

Özellikle sanıklar ve müdafileri ACM'nde yargılanmak yerine, asliye ceza mahkemesinde yargılanmayı tercih etmektedirler. Zira genellikle dosyanın ACM'ne gönderilmesi ya daha ağır bir suçtan yargılanma ya da daha ağır bir cezaya mahkûm edilme riski olarak algılanmaktadır. Bu nedenle asliye ceza mahkemeleri tarafından verilen görevsizlik kararlarına sıklıkla itiraz edilmektedir. 12. ACM'ne görevsizlikle gelen 73 dosyanın 20 tanesinde asliye ceza mahkemesinin verdiği görevsizlik kararına itiraz edilmiş, itirazın nöbetçi ACM tarafından ret edilmesi üzerine kesinleşmiş ve 12. ACM'ne gelmiştir.

Belirtilen 20 dosya için asliye ceza mahkemesinin tensip tarihi ile ACM'nin tensip tarihi arasında geçen süreler toplanmış ve dosya sayısı olan 20'ye bölünmüştür. Yapılan hesaplama göre, görevsizlik kararlarına itiraz edilen dosyalardaki kaybedilen ortalama zaman 270 gündür.

Hâlbuki 73 dosyadan itiraz edilmeden gelen 53 dosyanın iki tensip arası geçen süresi toplanmış, 53 sayısına bölünmüş, bölümden 195 gün elde edilmiştir. Görüldüğü gibi görevsizlik kararına itiraz edilen dosyalar için ortalama 270 gün kaybedilirken, itiraz edilmeyen dosyalar için ortalama 195 gün zaman kaybı yaşanmıştır.

3. Görev Uyuşmazlığı Halinde Kaybedilen İlave Zaman

Asliye ceza mahkemesinden görevsizlikle gelen dosyaların önemli bir kısmı, 12. ACM tarafından esasa kaydedilmiş ve yargılamaya başlanmıştır. Ancak az sayıda dosyada, asliye ceza mahkemesinin görevsizlik kararı doğru bulunmamış ve 12. ACM tarafından da görevsizlik kararları (uygulamada karşı görevsizlik ifadesi kullanılmaktadır) verilmiştir. Bu durumda olumsuz görev uyuşmazlığı çıkmış, uyuşmazlığın çözümü için dosya ortak yüksek görevli mahkeme olan Yargıtay 5 Ceza Dairesine gönderilmiştir.

Yargıtay 5. Ceza Dairesi ya asliye ceza mahkemesini ya da ACM'ni görevli kılmıştır. Her iki durumda da dosyayı 12. ACM'ne iade etmiştir. Dosyayı alan 12. ACM, asliye ceza mahkemesi görevli kılınmışsa, yeni bir esas numarası vermeksizin, bir üst yazı ile dosyayı görevli asliye ceza mahkemesine göndermiştir. Şayet 12. ACM görevli kılınmışsa, gelen dosyaya yeni bir esas numarası verilmiş ve tensip yapılarak yargılamaya başlanmıştır. Görev uyuşmazlığının çıkması ve devreye Yargıtay 5. Ceza Dairesinin girmesi halinde, iki tensip arasında geçen süre oldukça uzamış ve kaybedilen zaman artmıştır.

Bu durumda 2015 yılında görevsizlikle 12. ACM'ne gelen 73 dosyadan 8 dosyada görev uyuşmazlığı çıkmış ve Yargıtay 5. Ceza Dairesi devreye girmiştir. 8 dosyadan 5 tanesi hakkında ilgili daire tarafından karar ve-

rilmiş, karar mahkemeye ulaşmış, bazılarında 12. ACM bazılarında ise ilgili asliye ceza mahkemesi görevli kılınmıştır. Dosya ilgili mahkemelere gönderilmiş ve tensibi yapılarak yargılamaya başlanmıştır.

Ancak 3 adet dosya -bu çalışmanın bitirildiği zamanda- henüz Yargıtay 5. Ceza Dairesinden dönmemiştir. Dönmeyen dosyalar bakımından hesaplama, dönen 5 dosya için geçen ortalama süre nazara alınarak hesaplanmıştır. Belirtilen 5 dosyanın, görev uyuşmazlığının çözümü için, Yargıtay 5. Ceza Dairesinde ortalama 182 gün kaldığı hesaplanmıştır. Rakam yuvarlanmış ve Yargıtay'dan henüz dönmeyen 3 dosyaya da 180 gün olarak yansıtılmıştır.

Belirtilen şekilde yapılan hesaba göre toplan 8 dosyada görev uyuşmazlığı çıkmış, asliye ceza mahkemesinin tensip tarihi ile görev uyuşmazlığının çözümünden sonra görevli mahkemece yapılan tensip tarihleri arasında geçen süre toplanmış, 8 sayısına bölünmüştür. Elde edilen sonuç 360 gündür. Asliye ceza ve ACM'leri arasında görev uyuşmazlığı çıkmadığı hallerde 215 gün olan kayıp zaman, görev uyuşmazlığı çıkması halinde 360 güne çıkmaktadır.

4. Bir Süre Yargılama Yapıldıktan Sonra Görevsizlik Kararı Verilen Dosyalarda Kaybedilen İlave Zaman

Asliye ceza mahkemelerinde açılan kamu davalarında bazen, görev konusu tensip sırasında fark edilir ve mahkeme duruşma hazırlıklarına başlamadan, iddianameyi taraflara tebliğ etmeden ve hiç duruşma yapmadan görevsizlik kararı verebilir.

Bazen de mahkemenin görevsiz olduğu, hâkimin gerekli dikkat ve özeni göstermeden dosyayı incelemesinden ya da olayın karmaşıklığından dolayı, ilk bakışta anlayamayabilir. Bir süre duruşma yapıp ve yargılamada belirli bir mesafe alındıktan sonra mahkeme görevsiz olduğunu tespit eder ve görevsizlik kararını verir. Ancak o aşamaya kadar yapılan işlemler hükümsüz olacağından ve yenileneceğinden, epeyce bir zaman kaybı yaşanmış olur.

İzmir 12 ACM'ne asliye ceza mahkemelerinden görevsizlikle gelen 73 dosyadan 43 tanesinde görevsizlik kararı tensiben verilmiş, 30 tanesinde ise bir süre yargılama yapıldıktan sonra görevsizlik kararı verilmiştir.

Tensiben görevsizlik kararı verilen 43 dosya için iki tensip arası geçen süre toplanmış, 43 sayısına bölünmüş ve 85 gün bulunmuştur. Buna karşın belirli bir süre yargılama yapılan 30 dosya için iki tensip arası süre toplanmış, 30 rakamına bölünmüş ve 403 gün elde edilmiştir. Görevsizlik kararı verilecekse, bunun ilk tensip sırasında verilmesi halinde zaman

kaybı daha kısa olurken, belirli süre yargılama yapılması halinde kaybedilen süre neredeyse 5 katına çıkmaktadır.

Özetlemek gerekirse;

- İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında 368 dosya gelmiştir.
- Bunlardan 73 tanesi görevsizlikle gelmiştir.
- Görevsizlikle gelen her bir dosya için kaybedilen zaman 215 gün olmuştur.
- Görevsizlik kararlarına itiraz edilmişse kaybedilen zaman 270 güne çıkmıştır,
- Görev uyuşmazlığı çıkmışsa kaybedilen zaman 360 güne yükselmiştir.
- Belirli bir süre yargılama yapıldıktan sonra görevsizlik kararı verilmişse, kaybedilen zaman 403 gün olarak hesaplanmıştır.

IV. GÖREVSİZLİK KARARLARINA KONU SUÇLAR

İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında asliye ceza mahkemeleri tarafından görevsizlik kararı verilerek gönderilen 73 dosyada kamu davasının hangi suçtan açıldığı, görevsizlik kararının hangi suç bakımından verildiği incelenmiştir. Bunlar sayısal çoğunluğuna göre aşağıda başlıklar halinde sıralanmıştır.

A. Dolandırıcılık ve Nitelikli Dolandırıcılık Suçlarından Kaynaklanan Görevsizlikler

5235 sayılı Kanununun 12. maddesinde ACM'nin görevleri sayılırken katalog suçlar içinde "*nitelikli dolandırıcılık (158)*" de sayılmıştır. Aslında nitelikli dolandırıcılık suçlarıyla ilgili bazı eylemler için 2 yıldan 7 yıla, bazı eylemler için ise 3 yıldan 7 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Nitelikli dolandırıcılık suçları, on yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlar kapsamında değildir. Ancak söz konusu maddede katalog suçlar arasında ayrıca yazıldığı için ACM'nde yargılanmaktadır.

Buna karşın TCK'nun 157. maddesinde düzenlenen dolandırıcılık suçu asliye ceza mahkemelerinde yargılanmaktadır. Suçun basit hali ile nitelikli hali, farklı mahkemelerin görev alanına girmekte olup sık sık görev uyuşmazlığı çıkmasına sebep olmaktadır. Yargıtay, dolandırıcılık ve nitelikli dolandırıcılık suçları bakımından, görevli mahkeme sebebiyle sıkça kararları bozmakta ve görevli mahkemede yeniden yapılan yargılama sebebiyle zaman kaybı yaşanmaktadır.

Öte yandan savcılar ve mahkemeler de başlangıçta dolandırıcılık eyle-

minin basit hali mi yoksa nitelikli hali mi olduğu hususunu anlamayabilmektedir. Hatta bazen eylemin niteliği, tarafların olayı iyi anlatamaması ve elde edilen deliller sebebiyle uzunca bir süre yargılama yaptıktan sonra fark edilmekte, eylemin nitelikli dolandırıcılık suçunu oluşturduğu anlaşılmaktadır.

İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında asliye ceza mahkemeleri tarafından görevsizlik kararı verilerek gönderilen 73 dosyadan 30 tanesi dolandırıcılık - nitelikli dolandırıcılık suçlarıyla ilgilidir. Dolandırıcılık suçunun basit hali ile nitelikli halinin aynı mahkemede görülmesi halinde, belirtilen sayıda dosya bakımından görev sorunu çıkmayacak, görevsizlik kararları verilmeyecek ve yukarıda değinilen zaman kaybedilmeyecektir.

Asliye ceza mahkemeleri on yıla kadar hapis cezası gerektiren suçları yargılayabilmektedir. Nitelikli dolandırıcılık suçunun cezasının üst sınırı 7 yıl olduğuna göre, sorunun çözümü adına, dolandırıcılığın hem basit hali hem de nitelikli hali, asliye ceza mahkemelerine verilmelidir.

B. Tehdit ve Yağma Suçlarından Kaynaklanan Görevsizlikler

Tehdit suçu TCK'nun 106. maddesinde düzenlenmiş olup, niteliğine göre 1 aydan 6 aya, 6 aydan 2 yıla ve 2 yıldan 5 yıla olmak üzere hapis cezaları öngörülmüştür. Ceza miktarı ölçütü yönünden tehdit suçu, asliye ceza mahkemelerinin görev alanında kalmaktadır.

TCK'nun 148 ve devamı maddelerinde ise yağma suçu düzenlenmiştir. 150. maddesinde ise *"daha az cezayı gerektiren hal"* başlığı altında bir düzenlemeye yer verilmiştir. Birinci fıkrasına göre, kişinin bir hukuki ilişkiye dayanan alacağını tahsil amacıyla tehdit veya cebir kullanması halinde, ancak tehdit veya kasten yaralama suçuna ilişkin hükümler uygulanır. Görüldüğü gibi hukuki ilişkiye dayanan alacağını tahsil etmek amacıyla cebir ve tehdit kullanılması halinde, yağmadan değil, sadece tehditten ya da yaralamadan ceza verilmesi öngörülmüştür.

5235 sayılı Kanuna göre yağma suçlarına bakma görevi ACM'ne aittir. Hukuki alacağını tahsil etmek amacıyla tehdit kullanan kişinin de, yağmanın basit hali sayılan 150/1 maddesi gereğince ACM'nde yargılanması gerekmektedir. Günlük hayatta çok defa tehdit olarak nitelendirilen eylemler, ifadelerde alacak ya da borç gibi bir kelimenin geçmesi üzerine 150/1 maddesi yollamasıyla tehdit (106) ya da yaralama (86) suçundan yargılamanın yapılması için görevsizlik kararı verilerek ACM'ne gönderilmektedir. Yargıtay 5. Ceza Dairesi de birçok kararında TCK'nun 150. maddesinin 1. fıkrası yollamasıyla tehdit suçunun işlendiği hallerde, ACM'nin görevli olduğunu belirtmiştir⁶⁶.

66 Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 18.09.2014 tarihli ve 2014/7086 E, ve 2014/8686 K, sayılı kararı;

İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında asliye ceza mahkemeleri tarafından görevsizlik kararı verilerek gönderilen 73 dosyadan 10 tanesi tehdit ve huku-ki alacağını tahsil amacıyla tehdit (yağma) suçlarıyla ilgilidir. Zaman kaybının önlenmesi için yasa değişikliğine gerek olmadığı, savcıların tehdit suçuyla ilgili yaptıkları soruşturmalarda alacak, borç unsurunun bulunup bulunmadığını daha iyi irdelemeleri halinde, söz konusu suçlarla ilgili verilen görevsizlik kararlarının asgari düzeye indirilmesinin mümkün olacağı ve kaybedilen zamanın önlenebileceği değerlendirilmektedir.

C. Yaralama ve Öldürmeye Teşebbüs Suçlarından Kaynaklanan Görevsizlikler

TCK'nda yaralama suçu 86, 87 ve 88. maddelerde düzenlenmiştir. Yaralama suçunun ağırlığına göre 4 aydan başlayıp 16 yıla kadar çıkan hapis cezaları öngörülmüştür.

Yaralama suçu ile öldürmeye teşebbüs suçu arasında çok defa ince bir çizgi bulunmaktadır. Özellikle "*nitelikli yaralama*" suçunun düzenlendiği 87. maddede öngörülen hallerin meydana geldiği yaralamalarda, her an için ölüm de meydana gelebilir. Ölümün meydana gelmediği hallerde, failin başlangıçtaki iradesinin yaralamak mı, yoksa öldürmek mi olduğunun belirlenmesi zorunluluk arz etmekte olup, bu tespit her olayda kolayca yapılamaz. Kanun metninde, yaralama suçu ile öldürmeye teşebbüs suçunu ayırt edici yeterli unsur bulunmadığından, her somut olayın durumuna göre Yargıtay içtihatları ile nitelendirme yapılmaya çalışılmaktadır.

Esasen failin iç dünyasını ilgilendiren kastın niteliğinin belirlenebilmesi için, dış dünyaya yansıyan davranışlardan hareketle sonuç çıkarılabilir. Bir başka deyişle, failin olay öncesi, olay sırası ve olay sonrasında davranışları, kastının belirlenmesinde ölçü olarak alınmalıdır. Bu durumda;

- a) Fail ile ölen arasında olay öncesine dayalı, ciddi bir husumet bulunup bulunmadığı,
- b) Failin olayda kullandığı aracın öldürmeye elverişli olup olmadığı,
- c) Ölendeki darbe sayısı ve şiddeti,
- d) Darbelerin vurulduğu bölgelerin hayatî bakımdan önemi,
- e) Failin davranışlarına kendiliğinden mi, yoksa engel bir nedenin etkisiyle mi son verdiği,
- f) Failin suç aletini kullanım biçimi,
- g) Olay öncesi, olay esnası ve sonrasında failin ölene (veya mağdura) yönelik davranışları ve sarfettiği sözler göz önünde bulundurulmalıdır.

Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 14.04.2015 tarihli ve 2015/4945 E ve 2015/10248 K, sayılı kararı.

Tüm ölçütler birlikte değerlendirilerek sanığın saklıda kalan “derunî” nitelikteki kastı ortaya çıkarılmalıdır⁶⁷. Failin iç dünyasındaki düşünce, Yargıtay içtihatları doğrultusunda, dışarıya yansıyan davranışlarla belirlenmeye çalışılmaktadır. Her olaya ana hatlarıyla uygulanabilecek şekilde yukarıda belirtilen kriterler getirilmiştir. Ancak sayılan kriterler kesin değildir. Olayın diğer delilleri ile birlikte bir bütün olarak ele alınması ve sonuca varılması gerekir.

Nitelikli yaralama ve öldürmeye teşebbüs suçlarında failin kastını belirlemek kolay değildir ve zaman alabilmektedir. Cumhuriyet savcısının başlangıçta nitelikli yaralama olarak gördüğü ve asliye ceza mahkemesinde dava açtığı suç, asliye ceza mahkemesi tarafından öldürmeye teşebbüs olarak nitelendirilebilmektedir.

Nitelikli yaralama suçları ceza miktarı ölçütüne göre -bazı istisnalar hariç- asliye ceza mahkemesinin görevine girmektedir. Ancak eylem öldürmeye teşebbüs olarak değerlendirilirse, görevli mahkeme ACM olmaktadır. Bu durumda asliye ceza mahkemesi görevsizlik kararı vererek, yukarıda anlatılan süreçlerden geçilerek dosya ACM'ne gelmektedir.

İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında görevsizlikle gelen 73 dosyadan 9 tanesinde yaralamadan açılan dava, öldürmeye teşebbüs olabileceği düşüncesiyle görevsizlik kararı ile gönderilmiş olup ortalama 215 günlük bir zaman kaybı yaşanmıştır.

Zaman kaybının önüne geçilmesi için savcıların daha titiz davranması, kolluğun olayı daha iyi araştırması gibi hususlar zikredilebilirse de, en etkili çözümün, diğer suçlar bakımından getirilen çözüm önerisi ile gerçekleşeceği düşünülebilir. Buna göre TCK'nun 87. maddesinin uygulanması öngörülen tüm nitelikli yaralama suçları ACM'nin görev alanına alınabilir. Yaralama suçlarından açılan kamu davalarının öldürmeye teşebbüs suçuna dönüştüğü gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmesi önlenmelidir.

Öneri doğrultusunda yapılacak değişiklik ACM'nin iş yükünü artırabilir. Ancak diğer bazı suçlar da (sahtecilik, dolandırıcılık) -aynı gerekçeyle- asliye ceza mahkemesine aktarılacağından, iş yükü dağılımında olağanüstü bir dengesizlik söz konusu olmayacaktır.

D. Parada Sahtecilik Suçlarından Kaynaklanan Görevsizlikler

Parada sahtecilik suçu TCK'nun 197. maddesinde 3 fıkra halinde düzenlenmiştir. Birinci fıkrada belirtilen suç için öngörülen ceza miktarının üst sınırının 10 yılı geçmesi sebebiyle ağır cezalı bir suçtur. Buna karşın 2. fıkrada öngörülen sahte parayı bilerek kabul etme ve 3. fıkrada düzen-

67 YCGK'nun 27.12.2005 tarihli ve 2005/1-131 E ve 2005/167 K sayılı kararı.

lenen sahteliğini bilmeden kabul ettiği parayı bu niteliğini bilerek tedâvüle koyma suçunun cezaları on yıldan daha az olup asliye ceza mahkemesi görevlidir.

Her ne kadar İzmir 12. ACM'ne görevsizlikle gelen dosyalar arasında parada sahtecilik suçu sebebiyle verilen sadece 1 görevsizlik kararı bulunmakta ise de potansiyel olarak yanılmalara, yanlış nitelendirmelere ve görevsizlik kararlarının verilmesine imkân sağlayan bir düzenlemedir. Bu nedenle 5235 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak, suçların hafif hali, normal hali ve nitelikli hallerinin aynı mahkemenin görev alanında kalması sağlanmalıdır.

E. Resmi Belgede Sahtecilik Suçundan Kaynaklanan Görevsizlikler

Parada sahtecilik suçlarında olduğu gibi, resmi belgede sahtecilik suçlarında da benzer bir durum söz konusudur. Aslına bakılırsa 204. maddede düzenlenen resmi belgede sahtecilik suçlarının cezası 2 yıldan 5 yıla ve 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezasıdır. Ceza miktarı ölçütüne göre asliye cezalı bir suçtur.

Ancak 5235 sayılı Kanununun 12. maddesinde katalog halinde sayılan ve ACM'nin bakacağı suçlar arasında gösterilen "*kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği*" suçu da yer almaktadır. Diğer resmi belgede sahtecilik suçları asliye ceza mahkemesinde görülürken, kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliği suçu ACM'nde görülmektedir.

Her ne kadar İzmir 12. ACM'ne resmi belgede sahtecilik suçu bakımından görevsizlikle dosya gelmemiş ise de potansiyel olarak görevsizlik kararlarının, hatta görev uyuşmazlıklarının ortaya çıkması mümkündür. Belirtilen olasılığı bertaraf etmek için 5235 sayılı Kanununun 12. Maddesinde yer alan "*resmi belgede sahtecilik (m. 204/2)*," ibaresinin kaldırılması gerektiği düşünülmektedir. Mahkemeler arasındaki iş dağılımını başka şekilde düşünmek ve suçun farklı hallerine ilişkin yargılamaları aynı mahkemeye vermek daha uygun olacaktır.

F. Yasa Değişikliklerinden Kaynaklanan Görevsizlikler

Ülkemizde farklı ihtiyaç ve gerekçelerle mevzuatta sıkça değişiklik yapılmaktadır⁶⁸. Çok defa suçun unsurlarının ya da verilecek ceza miktarının değiştirilmesi, dosyaların yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bazı hallerde ceza miktarıyla ilgili değişiklikler, görev sorunu doğmasına ve görevsizlik kararları verilmesine yol açmaktadır.

68 TCK'nda kabul edildiği tarihten itibaren 26.09.2004 tarihinden itibaren 5328, 5378, 5377, 5560, 5739, 5759, 5841, 5918, 6008, 6086, 6217, 6352, 6456, 6459, 6460, 6462, 6526, 6529, 6545, 6638 sayılı kanunlarla toplam 20 kez değişiklik yapılmıştır.

TCK'nun 103. maddesinde düzenlenen çocuğun cinsel istismarı suçu için 3 yıldan 8 yıla kadar hapis cezası öngörülmüşken, maddede 6545 sayılı Kanun ile 18.06.2014 tarihinde yapılan değişiklikle suç, istismar ve sarkıntılık olmak üzere ikiye ayrılmış, sarkıntılık halinde 3 yıldan 8 yıla istismar halinde ise 8 yıldan 15 yıla kadar hapis cezası öngörülmüştür. Yapılan değişiklik, suç için öngörülen ceza miktarı ölçütüne göre suçun yargılanacağı görevli mahkemenin de değişmesine neden olmuş, asliye cezalık suç iken ağır cezalık suç haline gelmiştir.

Söz konusu Kanun değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihten önce çocuğun cinsel istismarı suçundan açılan davalar asliye ceza mahkemelerine görülmüştür. Değişiklikten sonra asliye ceza mahkemeleri görevsizlikle dosyaları ACM'ne göndermiş ve yukarıda bahsedilen 215 günlük ortalama zaman kaybı söz konusu olmuştur. Bazı dosyalarda, kanun değişikliğinin yürürlüğe girdiği tarihten sonra açılan davaların da bir süre daha asliye ceza mahkemelerinde açılmaya devam edildiği görülmüştür. Yukarıda anlatıldığı üzere, belirtilen davalar için iddianamenin iadesi yoluna gidilememiş, görevsizlik prosedürü işletilmiş ve ortalama 215 günlük zaman kaybedilmiştir.

İzmir 12. ACM'nde 2015 yılında görevsizlikle gelen 73 dosyadan 9 tanesi TCK'nun 103. maddesinde yapılan yasa değişikliği nedeniyle asliye ceza mahkemelerince görevsizlik kararı verilerek gönderilmiştir.

Konuya ilişkin olarak yasa değişiklikleri yapılırken,

- Mümkünse yasal düzenlemelerin görevli mahkemeyi de değiştirecek şekilde yapılmasının önüne geçilmesinin,
- Şayet yapılan düzenlemenin görevli mahkemeyi değiştirmesi söz konusu olacaksa, eklenecek bir geçici madde ile yürürlük tarihinden önce açılmış davalarda görevsizlik kararı verilmeyerek, davanın o mahkemelerde görülmeye devam edilmesinin sağlanmasının,

dikkate alınması önerilebilir.

G. Doğrudan Görevsiz Mahkemede Açılan Davalardan Kaynaklanan Görevsizlikler

İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında görevsizlikle gelen 73 dosyadan 8 tanesi ilk andan itibaren yanlışlıkla asliye ceza mahkemesinde açılmış olan davalardan oluşmaktadır.

Asliye ceza mahkemesi yukarıda izah edilen sebeplerle iddianamenin iadesi yoluna gidememiş, iddianameyi kabul etmiş, dosyayı esasına kaydetmiş, ardından da tensiple birlikte görevsizlik kararı vererek 12.

ACM'ne göndermiştir.

Doğrudan görevsiz mahkemede açılan davalarda suçlar;

- 1 adet sahte para tedavüle koyma [197/1],
- 1 adet cinsel saldırı [102/1-2],
- 2 adet yağma [149],
- 2 adet hukuki alacağını tahsil amacıyla yağma [150 delaletiyle 106],
- 2 adet nitelikli dolandırıcılık [158] tır.

Görüldüğü gibi sayılan suçların bir kısmı öngörülen ceza miktarı itibarıyla ağır cezalı suçlardır. Nitelikli dolandırıcılık ise 5235 sayılı Kanunun 12. maddesinde katalog halinde sayıldığı için ağır cezalı suçtur. Doğrudan ACM'nde açılması gerekirken, Cumhuriyet savcısının yanılması sonucu asliye ceza mahkemesinde açılmıştır. Asliye ceza mahkemesi de görev sebebiyle iddianameyi iade edemediği için görevsizlik kararı ile dosyayı ACM'ne göndermek zorunda kalmış ve ortalama 215 günlük zaman kaybı yaşanmıştır.

Meydana gelen zaman kaybını önlemek için öncelikle savcıların daha dikkatli olmaları ve titizlik göstermeleri gerekmektedir. Son olarak da CMK'nun 174. maddesine bir ekleme yapılarak, görevsiz mahkemeye açılan iddianamenin iadesine imkân verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Özellikle son önerinin mutlaka ele alınması ve gerekli değişikliğin yapılmasında zaruret vardır. İddianamenin iadesi yoluyla 2 günde görevli mahkemeye ulaşabilecek olan dosya, bu mümkün olmadığından 215 gün sonra ancak görevli mahkemeye ulaşabilmektedir.

V. BİR KAMU DAVASININ ÇOK SAYIDA ESAS NUMARASI ALMASI

Her ne kadar çalışma konusu, ceza mahkemelerine ilişkin görev kuralları ve görev uyumsuzlıklarından kaynaklanan zaman kayıpları ise de görevsizlik kararları dolayısıyla bir suç dosyasının birden fazla esas ve karar numarası alması ve bunun adâlet istatistiklerine yansımaya da değinmek gerekmiştir.

Bir suç işlendiğinde Cumhuriyet savcılığı soruşturma başlatmakta ve bir soruşturma numarası verilmektedir. Soruşturma tamamlandığında kamu davası açılmışsa, davanın açıldığı mahkemede bir esas numarası almaktadır. Karar verildiğinde, esas numarası kapanmaktadır. Suç istatistikleri de belirtilen kayıtlara göre çıkartılmaktadır.

Ancak görevsizlik kararlarının verilmesi ya da görev uyuşmazlığının çıkması halinde bir suç için 4, 5 bazen 6 esas numarası oluşabilmektedir. Bir örnek üzerinden anlatmak gerekirse, Cumhuriyet savcısı asliye ceza mahkemesinde bir kamu davası açtığına;

1- Asliye ceza mahkemesinde bir esas numarası (2010 / 55) verilmektedir. Asliye ceza mahkemesi görevsizlik kararı verdiğinde esas numarası kapatılmakta ve dosyayı ACM'ne gönderilmektedir.

2- ACM'ne gelen dosya ayrı bir esas numarası (2010 / 150) daha almaktadır. ACM karşı görevsizlik verdiğinde, esas kapatılmakta ve görev uyuşmazlığını çözmek için Yargıtay 5. Ceza Dairesine gönderilmektedir.

3- Yargıtay 5. Ceza Dairesinde aynı dosya bir esas numarası (2011 / 230) daha almaktadır. Yargıtay 5. Ceza Dairesinin ACM'ni görevli kıldığını varsayarsak, dosya ACM'ne gönderilmektedir.

4- Aynı dosya ACM'nde yeni bir esas numarası (2011 / 145) daha almaktadır. ACM yargılamayı yapmakta, kararını vermekte ve esası kapatmaktadır. Verilen karar temyiz edilmekte ve doya Yargıtayın ilgili dairesine gönderilmektedir.

5- Yargıtayın ilgili Ceza Dairesine genel dosya bir esas numarası (2012 / 455) daha almaktadır. Yargıtay kararı bozarsa, dosya ACM'ne geri gönderilmektedir.

6- ACM'nde bir esas numarası (2014 / 25) daha almaktadır. ACM yeni esas üzerinden bir karar daha vermekte, esasını kapatmaktadır. Verilen karar bir kez daha temyiz edildiğinde dosya Yargıtaya yeniden gönderilmektedir.

7- Yargıtay ilgili Ceza Dairesinde bir esas numarası (2015 / 300) daha almaktadır. Yargıtay kararı onarsa karar kesinleşmektedir.

Burada anlatılan süreç çok abartılı gibi gelebilir. Ancak uygulamada belirtilen süreci izleyen on binlerce dosya bulunmaktadır. Bir suç neredeyse 6-7 ayrı esas ve karar numarası almaktadır. İstatistiklerde, belirtilen numaraların her birisi ayrı bir suçmuş gibi değerlendirilmektedir. Açıklanan istatistiklerin tam olarak gerçekleri göstermediği değerlendirilmektedir.

Öte yandan 2007 yılına ait bir dosya, yukarıdaki süreçlerden geçerek 2015 yılının bir esas numarasını alabilmektedir. Dosyanın esası örneğin 2015 / 105 olmasına rağmen, aslında dosya 2007 yılının dosyası olabilmekte ve yanıltıcı bir durum ortaya çıkabilmektedir.

Görevsizlik kararları ya da görev uyuşmazlıklarının asgariye indiril-

mesi halinde dile getirilen esas ve karar numarası enflasyonu, bir nebze de olsa azaltılmış olacaktır. Esas numarası sorununun çözümü için, dosya numaralama sisteminin yenilenmesine ihtiyaç vardır. Banka hesaplarındaki İBAN numaraları gibi, ya da Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numaraları gibi, barkod esaslı bir numaralandırma yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bir suç nedeniyle soruşturma başlatıldığında bir numara verilmeli ve verilen numara, karar kesinleşinceye kadar hiç değiştirilmemelidir. Dosya numarası; yıl, il, ilçe, mahkeme türü, mahkeme adı ve sayı kodlarını içermelidir. Türkiye çapında söz konusu numaranın aynısından bir başka numara olmamalıdır. Görevsizlik, yetkisizlik, tefrik, birleştirme, bozma sonrası yargılama gibi durumlarda, ilgili dosya numarasının sonuna – eklenerek, verilen kararın niteliğini göstermelidir.

SONUÇ

Çalışmada esas itibarıyla makul sürede yargılanma hakkının önemi ve yargılama sürelerinin uzunluğu konusunda Türk yargı sisteminin yaşadığı sorunlara değinilmiştir.

Ardından ceza mahkemelerinde görev konusu incelenmiş, asliye ceza ve ACM'nin hangi suçları yargılamakla görevli oldukları ortaya konulmuş, bir mahkemenin sadece görevli olduğu davaların yargılanmasını yapabileceği, görev alanına girmeyen konularda karar veremeyeceği, verirse bunun kesin hukuka aykırılık gerekçesiyle bozulacağı vurgulanmıştır. Mahkemeler, önlerine gelen davanın görev alanına girip girmediğini kovuşturmanın her aşamasında resen gözetmek ve şayet görev alanı dışında kaldığını tespit ederse, görevsizlik kararı vererek dosyayı görevli mahkemeye göndermesi gerektiğine değinilmiştir. Yine görev konusunun kamu düzenine ait bir kural olduğu, aksinin kararlaştırılamayacağı, görmezden gelinemeyeceği, görevsiz mahkemece yapılan işlemlerin kural olarak geçersiz olduğu ortaya konulmuştur.

Kanunlarda mahkemelerin göreviyle ilgili konuların katı bir şekilde düzenlenmiş olmasına rağmen, uygulamada sıkça mahkemelerin görevsizlik kararları verdikleri ve görev uyuşmazlıklarının yaşandığı tespit edilmiştir. Verilen her bir görevsizlik kararının, belirli bir süreci zorunlu kıldığı ve o davanın görevli mahkemede yargılanmaya başlanmasına kadar uzunca bir sürenin geçtiği, yargılamalar sürelerinin uzadığı vurgulanmıştır.

Araştırmada, görev kuralları, uygulamada verilen görevsizlik kararları ve görev uyuşmazlıklarından kaynaklanan zaman kaybı, bir alan çalışmasıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında gelen toplam dosya sayısı, bunlardan kaç tanesinin asliye ceza mahke-

meleri tarafından verilen görevsizlik kararı üzerine geldiği, görevsizlik kararlarına itiraz edilip edilmediği, karşı görevsizlik verilip verilmediği, görevsizlik kararlarının tensiben mi verildiği yoksa belirli bir süre yargılama yaptıktan sonra mı verildiği hususları istatistiksel olarak belirlenmeye çalışılmıştır.

Yapılan alan çalışmasının sonucunda özetle şu veriler ortaya çıkmıştır.

- İzmir 12. ACM'ne 2015 yılında 368 dosya gelmiştir.
- Bunlardan 73 tanesi asliye ceza mahkemeleri tarafından verilen görevsizlik kararı üzerine gelmiştir.
 - Görevsizlikle gelen dosya sayısı, toplam dosya sayısının yaklaşık % 20 sine tekabül etmektedir.
 - Görevsizlikle gelen her bir dosya için kaybedilen zaman 215 gün olmuştur.
 - Görevsizlik kararlarına itiraz edilmişse kaybedilen zaman 270 güne çıkmıştır,
 - İlgili asliye ceza mahkemesi ile 12. ACM arasında görev uyumsuzluğu çıkmışsa kaybedilen zaman 360 güne yükselmiştir.
 - Asliye ceza mahkemesinde belirli bir süre yargılama yapıldıktan sonra görevsizlik kararı verilmişse, kaybedilen zaman 403 gün olarak hesaplanmıştır.

Açıklanan veriler, İzmir 12. ACM için geçerli olan kesin verilerdir. Ancak aynı verilerin, Türkiye'de görev yapan tüm ACM'leri için de -yaklaşık olarak- bir kanaat oluşturduğu düşünülmüştür. Türkiye çapında, 2014 yılında, tüm ACM'nde bulunan dosya sayısı 179.222'dir⁶⁹. Bunların % 20 sinin görevsizlikle geldiği düşünülürse, Türkiye genelinde yaklaşık 35.540 dosyanın asliye ceza mahkemeleri tarafından verilen görevsizlik kararı üzerine ACM'ne geldiği söylenebilir. Çalışmada görevsizlik kararları sebebiyle meydana geldiği ortaya konulan ortalama 215 günlük zaman kaybı, Türkiye geneline 35.540 ACM dosyası için de geçerli olacağı söylenebilir.

Bu veriler dikkate alındığında, görevsizlik kararları nedeniyle yargılamaalarda büyük bir zaman kaybı yaşandığı görülmektedir. Öyle ki, 2014 yılında ACM'nde davaların ortalama görülme süresi 237 gün⁷⁰ iken görevsizlik sürecinin yaşandığı dosyalarda sadece kaybedilen zaman 215 gündür. Yani neredeyse normal yargılama süresi kadar bir zaman, görev-

69 http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2014/28.pdf ET: 12.02.2015.

70 http://www.adlisicil.adalet.gov.tr/istatistik_2014/28.pdf ET: 12.02.2015.

sizlik kararları nedeniyle kaybedilmektedir.

Bu sorunun üzerine daha bir dikkatle eğilince, çözümsüz sorunun olmadığı, başka zarar ya da olumsuz etki meydana getirmeksizin çözüm önerileri getirilebileceği düşünülmektedir. Ortaya konan veriler ışığında, sistemin basitleştirilmesi⁷¹ ve görevsizlik kararları sebebiyle meydana gelen zaman kaybının önlenmesi için şu önerileri sıralamak ve tartışmaya açmak mümkün olabilir.

Bir suçun normal hali, nitelikli hali ve hafif halinin aynı mahkemede yargılanmasının sağlanması

Bu amaçla 5235 sayılı Kanunda değişiklik yapılarak, suçların hafif hali, normal hali ve nitelikli hallerinin aynı mahkemenin görev alanında kalmasının sağlanmasında yarar olacaktır. Örneğin dolandırıcılık ile nitelikli dolandırıcılığın, resmi belgede sahtecilik ile kamu görevlisinin resmi belgede sahteciliğinin, parada sahtecilik suçunu düzenleyen 197. maddenin her üç fıkrasının aynı mahkemelerde yargılanmaları sağlanmalıdır.

Nitelikli yaralama ve öldürmeye teşebbüs suçlarının ağır ceza mahkemelerinde yargılanmasının sağlanması

İlgili başlık altında açıklandığı üzere, TCK'nun 87. maddesinin uygulandığı nitelikli yaralama halleri ile öldürmeye teşebbüs arasında ince bir çizgi bulunmaktadır. Başlangıçta olay tüm detayları ile görülemeyebilmekte ve dava asliye ceza mahkemesinde açılabilir. Ancak asliye ceza mahkemesi suçun öldürmeye teşebbüs olabileceği düşüncesiyle görevsizlikle dosyayı ACM'ne göndermektedir ve yukarıda belirtilen zaman kaybı yaşanmaktadır.

Zaman kaybının önüne geçilmesi için öncelikle Cumhuriyet savcılarının daha titiz davranması, kolluğun olayı daha iyi araştırılması gibi hususlar zikredilebilirse de en etkili çözümün, diğer suçlar bakımından getirilen öneri ile gerçekleşeceği söylenebilir. Söz konusu öneriye göre TCK'nun 87. maddesinin uygulanması öngörülen tüm nitelikli yaralama suçlarının ACM'nin görev alanına alınması gerekmektedir. Nitelikli yaralamadan açılan davanın, öldürmeye teşebbüse dönüştüğü gerekçesiyle görevsizlik kararı verilmesine gerek kalmayacaktır. Önerilen değişiklik ACM'nin iş yükünü artırabilir. Ancak diğer bazı suçlar da (sahtecilik, dolandırıcılık) -aynı gerekçeyle- asliye ceza mahkemesine aktarılacağından, iş yükü dağılımında olağanüstü bir dengesizliğin söz konusu olmayacağı değerlendirilmektedir.

71 Yargı sisteminin yapısından kaynaklanan gecikmeler ortaya çıktığında sistemi basitleştirmek devletin görevidir. König Almanya kararı, Bükür Türkiye kararı, İNCEOĞLU, s.282.

Tehdit - yağma

Tehdit suçu (md.106) ile hukuki alacağın tahsili amacıyla tehdit (md. 150 delaletiyle md. 106) suçları nedeniyle görevsizlik kararlarından kaynaklanan zaman kaybının önlenmesi için yasa değişikliğine gerek olmadığı, Cumhuriyet savcılarının tehdit suçuyla ilgili yaptıkları soruşturmalarda alacak-borç unsurunun bulunup bulunmadığını daha iyi irdelemeleri halinde, verilecek görevsizlik kararlarının asgariye indirilmesinin mümkün olacağı ve kaybedilen zamanın önlenebileceği değerlendirilmektedir. Konuyla ilgili HSYK tarafından Cumhuriyet savcılarında bir genelge gönderilmesinin ya da hizmet için eğitim düzenlenmesinin etkili olacağı düşünülmektedir.

Yasa değişiklikleri

Görevsizlik kararlarının belirli bir kısmının da sık yasa değişikliklerinden kaynaklandığı görülmektedir. Elbette toplum değişkendir, ihtiyaçlar değişmektedir, bazı düzenlemeler beklentileri karşılayamamaktadır ve yasaların güncellenmesi zorunludur. Ancak yasa değişiklikleri yapılırken,

- Mümkünse yapılan yasal düzenlemenin, görevli mahkemeyi değiştirmesinin önlenmesi,
- Şayet görevli mahkemeyi değiştirecek şekilde bir düzenleme zorunlu ise, bir geçici madde ile yürürlük tarihinden önce açılmış davalarda görevsizlik kararı verilmeyerek, o mahkemelerde görülmeye devam edilmesinin sağlanmasında yarar olacağı değerlendirilmektedir.

Görevsizlik kararı yerine iddianamenin iadesi kararı verilebilmesinin sağlanması

CMK'nun 4. maddesinde, kovuşturma evresinin her aşamasında görevsizlik kararı verileceği düzenlenmiştir. CMK'nun 2. maddesine göre ise kovuşturma evresi iddianamenin kabulüyle başlamaktadır. İddianamenin iadesini düzenleyen CMK'nun 174. maddesinde görev konusu iddianamenin iadesi sebebi olarak kabul edilmemiş, bu husus savcının suçu nitelemesi olarak değerlendirilmiştir⁷². Dolayısıyla görevsiz mahkemede açılan bir kamu davasında mahkeme, iddianameyi iade edememekte ve mecburen iddianameyi kabul ederek görevsizlik kararı vermektedir. Belirtilen şekilde yerleşen uygulama, hem savcı hem de mahkeme bakımından lehe bir durum olarak algılanmaktadır. Zira savcı iddianamesi-

72 Her ne kadar 170. maddeye yapılan atıf, 170/3 bağlamında görev konusunda da iddianamenin iade edilebileceğini düşündürmekte ise de Yargıtay içtihatlarıyla bu yol kapanmış ve CMK'nun 174/2 kapsamında bu husus savcının suçu nitelemesi olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla görevsiz mahkemede açılan davada iddianame iade edilememekte, bunun yerine görevsizlik kararı süreci işletilmektedir.

ni mahkemeye göndermiş olmakta, mahkeme de gelen davayı aynı gün vereceği görevsizlik kararıyla sonuçlandırmış, dolayısıyla bir iş çıkartmış olmaktadır. Hâlbuki belirtilen süreç nedeniyle yargılama süreleri ciddi anlamda uzamakta, adaletin dağıtılması gecikmekte, insanlar daha uzun süre suç isnadı altında bırakılmaktadır. İddianamenin iadesi yoluyla 2-3 günde görevli mahkemeye ulaştırılabilecek dosya, görevsizlik süreci sebebiyle ortalama 215 gün sonra görevli mahkemeye ulaştırılmaktadır. Sorunun çözümü adına CMK'nun 174. maddesine iddianamenin iadesi sebepleri arasına, görev konusunun da açıkça eklenmesi uygun olacaktır.

Birden fazla esas ve karar numarası sorunu

Her ne kadar araştırma konusunun doğrudan bir çıktısı olmamakla birlikte, görevsizlik kararları sebebiyle aynı dosyanın 5-6 ayrı esas numarası alması hususuna da değinmek gerekmiştir.

Detayları ilgili başlıkta anlatıldığı üzere, aynı dosyanın mahkemeler nezdinde 5-6 ayrı esas numarası alması hem istatistikleri yanıltmakta, hem mahkemelerin iş yükü bakımından doğru sonuçlar çıkartılmasını engellemekte, hem de suç tarihi eski olan bir dosyanın yeni tarihli esasa kaydedilmesi söz konusu olabilmektedir. Böyle bir numaralandırma sistemi, her şeyin dijital ve sayısal olarak işlendiği günümüzde, yargı sistemimiz için uygun düşmemektedir. Göz göre göre belirtilen yanlışlık artık sürdürülmemelidir.

Esas numarası enflasyonunun çözümü için, dosya numaralama sisteminin yenilenmesine ihtiyaç vardır. Banka hesaplarındaki İBAN numaraları gibi barkod esaslı bir numaralandırma düşünülebilir. Suç nedeniyle soruşturma başlatıldığında bir numara verilmeli ve karar kesinleşinceye kadar hiç değişmemelidir. Dosya numarası; yıl, il, ilçe, mahkeme türü, mahkeme adı, suç türü ve sıra sayısı gibi kodları içermelidir. Türkiye çapında numaranın aynısından bir başka numara daha olmamalıdır. Görevsizlik, yetkisizlik, ayırma, birleştirme, bozma sonrası yargılama gibi durumlarda, numaranın sonuna bazı eklemeler yapılmalı ve eklenen rakamlar verilen kararların niteliğini de göstermelidir.

KAYNAKLAR

CENTEL Nur - ZAFER Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 11. Baskı, İstanbul 2014.

ÇOLAK Haluk – TAŞKIN Mustafa, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, Seçkin Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 2007.

DOĞRU Osman – NALBANT Atilla, **İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi, Açıklama ve Önemli Kararlar**, 1. Cilt, Ankara 2012.

GÖZÜBÜYÜK Şeref – GÖLCÜKLÜ Feyyaz, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, 4. Baskı, Ankara 2003.

HAKERİ Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 6. Baskı, Ankara 2012.

http://www.adliscil.adalet.gov.tr/istatistik_2014/28.pdf ET: 12.02.2015.

İNCEOĞLU Sibel, **Âdil Yargılanma Hakkı, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa, Avrupa Konseyi**, Ankara, 2013.

KUNTER Nurullah - YENİSEY Feridun - NUHOĞLU Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 16. Bası, İstanbul 2008.

ÖZBEK Veli Özer – Kanbur Mehmet Nihat – DOĞAN Koray – BAKSIZ Pınar – TEPE İlker, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara 2014.

ÖZTÜRK Bahri – ERDEM Mustafa Ruhan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 11. Baskı, Ankara 2007.

PAZARCI Emin, Adlî Tatil Komedi, Takvim Gazetesi, 09.08.2011.

SOYASLAN Doğan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 5. Baskı, Ankara 2014.

ŞAHİN Cumhur, **Ceza Muhakemesi Hukuku I**, 4. Baskı, Ankara 2013.

TAŞKIN Mustafa, “Fransız ve Türk Hukukunda Suçunu Kabul Edenlerin Yargılanması”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Yıl 5, Sayı 44, Nisan 2010, s. 23-48. (Taşkın, Suçunu Kabul Edenlerin Yargılanması,)

TAŞKIN Mustafa, **Meslek Dışı (Halktan) Hâkimler**, Adâlet Yayınevi, Ankara, 2010.

TAŞKIN, Mustafa, “Fransız Ceza Hukukunda Uyuşmazlıkların Muhakeme Dışı Çözüm Yolları Bağlamında Yaptırım Sözleşmesi ve Müessesenin Türk Ceza Hukukunda Uygulanabilirliği”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Yıl 5, Sayı 41, Ocak 2010, s. 17-45. (Taşkın, Yaptırım Sözleşmesi,)

TEZCAN Durmuş – ERDEM Mustafa Ruhan – SANCAKTAR Oğuz, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması**, Ankara 2004.

TOROSLU Nevzat – FEYZİOĞLU Metin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ankara 2006.

UĞUR Hüsamettin, “Ceza Yargılaması ve Özel Ceza Yasalarına Göre Mahkemelerin Görevleri”, **TBB Dergisi**, Sayı 87, Yıl 2010, s. 365-402.

VİTKAUSKAS Dovydas – DİKOV Grigoriy, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Âdil Yargılanma Hakkının Korunması”, **Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitabı**, Strasbourg 2012.

YEŞİL Ufuk, **Tük Yargı Sisteminde Görev ve Hüküm Uyuşmazlıklarının Çözüm Usulü**, Uyuşmazlık Mahkemesi Yayınları, Ankara 2016.

YURTCAN Erdener, **Ceza Muhakemesi Kanunu Şerhi**, Cilt I, 7. Baskı, İstanbul 2015.

